

Telegraful Român

Anul 165 • nr. 21-24

1 și 15 iunie 2017

• ICOANA – ȘCOALA CREDINȚEI •

HRAMUL CATEDRALEI MITROPOLITANE DIN SIBIU

Catedrala Mitropolitană din Sibiu și-a sărbătorit hramul. Sfânta Liturghie a fost oficiată de un sobor de arhierei, preoți și diaconi, condus de către Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului. În soborul arhierilor s-au aflat Înaltpreasfințitul Irineu, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei, Preasfințitul Andrei, Episcopul

și, în același timp, este Aceea care ne-a zidit pe noi, care ne-a alcătuit pe noi și ne-a dat ca felul nostru de viață să fie după viața Sfintei Treimi”, a subliniat ierarhul.

La final ÎPS Mitropolit Laurențiu le-a mulțumit ierarhilor, preoților, autorităților centrale și locale prezente, precum și tuturor oaspeților și credincioșilor care au participat la hramul Catedralei Mitropolitane din Sibiu.

Covasnei și Harghitei, Preasfințitul Visarion, Episcopul Tulcii, Preasfințitul Gurie, Episcopul Devei și Hunedoarei și Preasfințitul Ilarion Făgărașanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului. În sobor s-au aflat cadre didactice de la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Șaguna” din Sibiu, consilieri eparhiali și alți slujitori ai sfintelor altare. Răspunsurile liturgice au fost date de Corala „Timotei Popovici” a Catedralei Mitropolitane și de Corala „Anastasis” a Catedralei Episcopale din Deva.

Sfânta Treime dătătoare de viață

Cuvântul de învățătură de la Sfânta Liturghie a fost rostit de ÎPS Mitropolit Irineu, care a vorbit despre marele praznic al Sfintei Treimi.

„Sărbătoarea Preasfintei Treimi de astăzi este un lucru desăvârșit și binevenit în cultul nostru și în rugăciunile noastre, mai ales în evlavia poporului român, unde praznicul Sfintei Treimi este atât de apreciat și de dorit de credincioși. Multe catedrale au fost închinat Sfintei Treimi pentru că Preasfânta Treime este dătătoare de viață

Ierarhul i-a oferit apoi distincția „Crucea șaguniană pentru mirenii” directorului Teatrului Național „Radu Stanca” din Sibiu, președintele Festivalului Internațional de Teatru de la Sibiu, Constantin Chiriac.

„Unitatea de credință este dorința pe care noi o adresăm lui Dumnezeu, ca să ne mențină prin puterea Duhului Sfânt în legătură permanentă cu Mântuitorul Iisus Hristos, Capul Bisericii, într-o unitate frățească între noi. Îi mulțumim lui Dumnezeu pentru darurile revărsate asupra noastră astăzi, când avem marea sărbătoare a Catedralei noastre. Preasfânta Treime este ocrotitoarea acestui așezământ, dar și a noastră, a celor care ne rugăm permanent și intrăm aici ca la un izvor de viață dătător, pentru a ne împărtăși cu Trupul și Sângele Mântuitorului Iisus Hristos”, a spus ierarhul.

Sărbătoarea hramului s-a încheiat cu un recital de cântece patriotice susținut pe esplanada din fața Catedralei de cele două coruri menționate, împreună cu o fanfară.

Ștefan MĂRCULEȚ

Rugăciunile de mijlocire din cadrul Sfintei Liturghii (I)

Anul 2017 a fost dedicat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române drept an comemorativ al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului. În acest context socotim de bun augur să ne gândim și să evidențiem rostul pomenirilor liturgice a tuturor acestor pătimitori pe care Biserica nu i-a uitat niciodată.

Rugăciunea liturgică, după conținutul său, poate să fie doxologică (προσεχή), adică de laudă și preamărire a lui Dumnezeu, de mulțumire (ευχαριστιαί) și de cerere (δέσεις). Deși există o ierarhizare a lor, elementele lor caracteristice se întâlnesc adesea în cuprinsul aceleiași rugăciuni [Mitrofanovici, Tarnavski, Cotlarciuc, *Liturgica Bisericii Ortodoxe*, Cernăuți, 1929, p. 298]. Rugăciunea care însoțește cererile și ofrandele credincioșilor, prezentându-le lui Hristos și, prin Hristos, Tatălui din ceruri, ia forma rugăciunii de mijlocire.

În rugăciunea Bisericii se pot observa două direcții aparent contradictorii. Pe de-o parte, Biserica este întoarsă spre lumea întreagă, spre întreaga umanitate, chemând credincioșii la unitatea de iubire și de credință, ca să se îplinească Biserica, Trupul tainic al Domnului. Pe de altă parte, Biserica se preocupă de trebuința, nevoia și bucuria fiecăruia. Antinomia aceasta constă în aceea că în creștinism ansamblul creației are aceeași valoare precum fiecare persoană în parte. „Dacă împlinirea persoanei este de a se ține în sobor cu toții, împlinirea lumii este de a deveni viața fiecăruia, căruia Dumnezeu i-a dăruit lumea ca viață” [Alexandre Schmemmann, *L'Eucharistie Sacrament*

(continuare în p. 2)

† LAURENȚIU,
Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Din cuprins:

Teodor Baconschi

Coaliția bunului simț | pagina 2

Pr. Academician Mircea Păcurariu

Părintele Nicolae Grebenea din Rășinari |

pagina 4

Pr. Dr. Cristian Groza

Icoana în cultul ortodox | pagina 6

TEODOR BACONSCHI

Coaliția bunului simț

Spațiul public pare tot mai inflamat pe tema unui eventual referendum consacrat *definiției constituționale a familiei*. Consultarea prin referendum este, desigur, constituțională! La fel de sigur este că trei milioane de cetățeni români au cerut ca legea fundamentală să definească familia drept uniune liber consimțită între un bărbat și o femeie. Cineva – care eventual a lipsit din țară în ultimii 30 de ani – s-ar putea mira de faptul că *fișcul* trebuie apărat prin formulări auto-evidente. Iată însă că peisajul nostru s-a schimbat: prin integrarea în UE, ne-am integrat și în agenda socio-culturală, morală, politică a Occidentului, cu bune și rele. Aș vrea să-mi expun aici punctul de vedere: cred că familia, ca loc al uniunii bărbat-femeie și al binecuvântării nașterii de prunci, reprezintă un corp intermediar care protejează persoană umană față de ingerințele (posibil abuzive ori exagerat paternaliste) ale corpurilor superioare, de tipul statului. A face din familie un concept elastic, o realitate cu geometrie aleatorie, se cheamă a infirma atât o tradiție iudeo-creștină multimilenară, cât și a lăsa persoana umană mai slabă în revendicarea unei vieți libere.

Noi, ca națiune, scădem demografic (inclusiv prin milioane de avorturi). Populația a îmbătrânit și mulți tineri pleacă la muncă în alte țări, care le oferă joburi și cariere mai bune decât ce găesc acasă: nu mulți, în schimb, se mai întorc. Hai să spunem că asta-i și o șansă: în definitiv, dacă suntem în Uniunea Europeană, vorbim despre o singură piață a muncii, iar mobilitatea profesională, în căutarea unor șanse sporite, trebuie salutăată ca un mare drept din fericire dobândit. Nu-i mai puțin adevărat că *fuga creierelor* (sau doar a brațelor de muncă, în felurite profesii și la diferite niveluri de calificare) diminuează capitalul uman pe care se poate sprijini dezvoltarea țării noastre. În aceste condiții, încurajarea familiei, susținerea ei de către statul laic (neutru confesional) reprezintă o politică publică responsabilă și necesară. Evident că fiecare e liber să decidă dacă devine sau nu părinte, o ipostază pe cât de frumoasă, pe atât de dificilă în timp. Când ne punem însă întrebarea „cum vom arăta peste un secol?”, nu ne vine bine să dăm dreptate prognozelor, care arată că, în 2050, am putea număra numai 15 milioane de cetățeni, cu perspectiva de a fi tot mai puțini, mai irelevanți, mai slabi în competiția regională și geopolitică de care orice stat are parte. A-ți dori o țară puternică nu înseamnă a predica totalitarismul planificării demografice, în stil comunist. E doar o dorință legitimă, un reflex de grijă față de viitorul unei

comunități care ți-a fost și ție decor existențial, cadru de expresie personală și destin.

Coaliția pentru Familie încearcă să sensibilizeze întreaga opinie publică asupra acestor aspecte deloc neglijabile. Ei i se opun asociației și persoane care socotesc că familia „tradițională” (cum pleonastic i s-a spus) împiedică „progresul” social, adică presupusa evoluție către o societate „complet deschisă” care, bunăoară, ar accepta căsătoria civilă între persoane de același sex și (corolar inevitabil), „dreptul” acestora de a adopta copii. Avem, așadar, un mini-conflict (să nu-i spunem „război”) cu potențial de polarizare și instrumentalizare ideologică, sau chiar nemijlocit politică. Va trebui nu doar să ne poziționăm, *pro* sau *contra*, dar și să producem argumente, pentru a hrăni o dezbateră democratică și civilizată, evitând, pe cât posibil, derapajele și radicalizările. Aici, Biserica noastră – de acord cu alte confesiuni (creștine sau nu) – are datoria de a umbla cu mare precauție pastorală, pentru a nu scoate din foc castanele puse de alții, pentru a calma spiritele și pentru a încuraja o reflecție moderată, rodnică, scutită de isteriei și diviziuni artificiale. Socotesc că BOR dispune de suficiente resurse intelectuale pentru a nu lipsi din acțiune. Autoritatea ei duhovnicească trebuie să prevaleze, ajutând la limpezirea apelor tulburate prin insurgența neo-marxismului cultural. La urma urmelor, Tradiția nu se cere prezervată în inerțial: ea trebuie rescrisă în limbajul actualității, pe temeiul legăturii organice dintre bunul simț și binele comun.

Rugăciunile de mijlocire din cadrul Sfintei Liturghii (I)

(urmare din p. 1)

du Royaume, Paris, 1985, p. 8. Vezi și trad. rom. de Pr. Boris Răduleanu, Ed. Anastasia].

Cereri credincioșilor și darurile aduse de ei sunt prezentate lui Hristos în cadrul Sfintei Liturghii, prin pomenirea nominală a acestora, prin amintirea numelui lor de botez.

1. Sensul teologic al pomenirilor liturgice

Intrarea Mare cu Sfintele Daruri este deschisă și încheiată de cuvintele de „comemorare”: „Pe voi pe toți... să vă pomenească Domnul Dumnezeu...” [Liturghier, București, 1980, p. 128-129]. Ofranda credincioșilor este însoțită de mijlocirea ca Dumnezeu să-și amintească de noi.

a) Semnificația memorialului liturgic

Pentru a înțelege semnificația memorialului liturgic vom aminti, mai întâi, sensul memoriei (amintirii), ca dar tainic și specific omului, de a „reînvia trecutul” și de a păstra cunoștințele despre aceasta. Această facultate a omului are nota sa de ambiguitate. Pe de o parte, mă face să re trăiesc real trecutul, iar pe de altă parte, trecutul nu este reînviat fără întoarcere, apărând conștiința că acest trecut este absent. De aici și tristețea care însoțește memorialul natural. În ultimă analiză, memoria este conștiința morții. Prin aceasta, omul cunoaște că este muritor și poate să înțeleagă natura vieții celei noi, dată nouă prin Hristos [Al. Schmemmann, *op. cit.*, p. 130-131].

După doctrina veterotestamentară, „amintirea lui Dumnezeu” înseamnă întoarcerea Lui spre lume, prin puterea Sa providențială care menține lumea și îi dă viață. Se spune că a trăi înseamnă a rămâne în amintirea lui Dumnezeu și a muri înseamnă a decădea din aceasta [Ibidem, p. 131].

Darul amintirilor dat de Dumnezeu omului este energia care transformă iubirea în viață, în cunoștință, în comuniune și în unitate. Amintirea omului de Dumnezeu este iubirea sa ca răspuns celei dumnezeiești, este întâlnire și comuniune cu Dumnezeu. Omul singur, coroana creaturilor, păstrează amintirea de Dumnezeu și prin cunoașterea vie a lui Dumnezeu el își dă seama că lumea este a lui Dumnezeu, o primește de la Dumnezeu și e chemat să o ridice spre Dumnezeu” [Ibidem,

p. 132. Vezi și Pr. Prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Vol. I, București, 1978, p. 339-345].

Amintirea lui Dumnezeu față de om este „Dar de viață”, iar amintirea omului față de Dumnezeu este primirea acestui dar al vieții și sporirea lui.

Păcatul strămoșesc constă în uitarea lui Dumnezeu. Omul și-a îndreptat iubirea sa, amintirea sa și viața sa asupra altor lucruri, mai întâi de toate asupra sa. S-a depărtat de Dumnezeu și a încetat de a-L mai vedea. De aceea, mântuirea omului și a lumii, regenerarea vieții, constă în a restabili amintirea ca putere dătătoare de viață. Dacă omul a uitat de Dumnezeu, în schimb Dumnezeu nu a uitat pe om. Mântuitorul Hristos, prin Care s-a realizat mântuirea, este atât „întruparea în și pentru lume a amintirii lui Dumnezeu față de om, a iubirii divine”, cât și „manifestarea și actualizarea perfectă a amintirii omului față de Dumnezeu” [Al. Schmemmann, *op. cit.*, p. 134].

Amintirea lui Hristos față de noi, actualizată în noi prin amintirea noastră față de El, constituie substanța credinței noastre și a vieții celei noi dăruite nouă. Dintru început credința creștină a fost amintire și comemorare, însă o amintire restabilă, deosebită de memorialul naturii căzute cu iluzia „învierii trecutului”. Acest memorial nou este recunoașterea plină de bucurie a lui Hristos cel înviat, dar și întâlnirea și experiența vie a comuniunii cu El. Prin comemorarea trecutului Mântuitorului Hristos, noi recunoaștem că Cel comemorat este viu, că El se sălășluiește întru noi. „Nu poate exista recunoaștință fără memorial (amintire), nici amintire fără cunoașterea celui comemorat” [Ibidem, p. 136].

Noi n-am trăit în timpul vieții pământești a Mântuitorului, de aceea avem nevoie să ne amintim de El, avem nevoie de comemorarea Lui. Prin memorialul liturgic noi nu comemorăm trecutul, ci pe Hristos Însuși. Întreg cultul ortodox este marcat de realismul liturgic [Père Serge Boulgakov, *L'Orthodoxie*, coll. „Sophia”, Lausanne, 1980, p. 146]. „Această comemorare – spune părintele Alexandre Schmemmann – devine intrarea noastră în biruința Sa asupra timpului, asupra împărțirii acestuia în «trecut», «prezent» și «viitor», intrare nu într-o eternitate abstractă și statică, ci în «viața care dă viață», unde totul este viu, unde totul trăiește în amintirea dătătoare de viață a lui Dumnezeu, unde totul este al nostru: «lumea, viața sau moartea, prezentul sau viitorul», totul este al nostru pentru că noi

suntem «ai lui Hristos și Hristos este al lui Dumnezeu» (I Co 3, 22-23)” [Al. Schmemmann, *op. cit.*, p. 137].

În cadrul Liturghiei, care este a Bisericii – Trupul tainic al Domnului –, trebuie să ne amintim de Hristos, recunoscând tot ce a făcut pentru noi, în noi și cu noi, „aducându-ne aminte, așadar, ... de cruce, de groapă, de învierea cea de a treia zi, de suirea la ceruri, de șederea cea de-a dreapta și de cea de-a doua și slăvită iarăși venire” [Liturghier, p. 138]. Prin Hristos noi comemorăm trecutul și viitorul ca vii în noi, ca transformate în propria noastră viață pentru a o îndumnezei.

Prin pomenirile făcute la purtarea Sfintelor Daruri prin fața credincioșilor, după ce primirea și pregătirea lor s-a încheiat, noi aducem pe credincioși, și ofranda lor, în amintirea vie a lui Hristos, a lui Dumnezeu față de noi și a noastră față de Dumnezeu. „Noi ne oferim unii pe alții lui Dumnezeu, în Hristos și prin acest act afirmăm că persoanele comemorate și oferite sunt vii, căci ele rămân vii în amintirea lui Dumnezeu” [Al. Schmemmann, *op. cit.*, p. 137].

Prin pomenire se realizează o reunire a celor pomeniți în amintirea lui Hristos, pătrunzând în iubirea Sa care ne-a făcut pe toți frați. Nu există deosebiri între cei vii și cei adormiți în Domnul, în cadrul memorialului liturgic. Dumnezeu, în a Cărui amintire suntem uniți toți, „nu este Dumnezeu morților, ci al viilor” (Mt 22, 32).

b) Pomenirea pe nume

Prin pomenirea pe nume a unei persoane noi ne amintim de aceasta, adică ne-o aducem în memorie, o facem să fie vie în mintea și inima noastră și în rugăciunea noastră. Pomenirea pe nume este începutul comuniunii cu persoana pomenită, ca o necesitate implicată în natura persoanei [Vezi Pr. Prof. D. Stăniloae, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Craiova, 1987, p. 9].

Numele primit la Botez îl face pe creștin conștient de responsabilitatea sa ca persoană, marcând chipul lui Dumnezeu din el, refăcut prin taina nașterii din nou. Între el și Dumnezeu se stabilește o relație personală. Păstorul cel bun Își cheamă oile Sale pe nume (In 10, 3). Cei renăscuți la viața în Hristos și următori ai Lui vor avea numele lor înscrise în ceruri, după cuvântul Mântuitorului (Lc 10, 20) [Pr. Asist. Liviu Streza, *Botezul în diferite rituri liturgice creștine*, teza de doctorat în Teologie, București, 1985, p. 28].

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Marti, 2 mai. Înaltpreasfinția Sa a avut program de audiențe și lucrări de birou.

Miercuri, 3 mai. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Vineri, 5 mai. Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la biserica „Sfânta Treime” și „Sfântul Efrem cel Nou” din localitatea Viscri, protopopiatul Rupea. A oficiat slujba de binecuvântare a lucrărilor efectuate la biserica parohială. L-a hirotonit întru *iconom* pe P.C. preot paroh Gheorghe Răsoiu, iar principalilor binefăcători le-a acordat acte de cinstire.

Sâmbătă, 6 mai. A participat la Centrul de Instruire pentru Artilerie Terestră și Artilerie Antiaeriană „Ioan Vodă” din Sibiu la ceremonia depunerii jurământului militar. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. În aceeași zi, a participat la Centrul de Instruire pentru Comunicații și Informatică „Decebal” din Sibiu la ceremonia depunerii jurământului militar, adresând și acestora un cuvânt de binecuvântare.

Duminică, 7 mai. La invitația Preasfințitului Gurie, Episcopul Devei și Hunedoarei, Înaltpreasfinția Sa a participat la sărbătoarea tâmosirii bisericii „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din localitatea Peștișul Mare, jud. Hunedoara. A oficiat, împreună cu Preasfințitul Gurie, Episcopul Devei și Hunedoarei, Preasfințitul Nicodim, Episcopul Severinului și Strehaiei și cu Preasfințitul Andrei, Episcopul Covasnei și al Harghitei, slujba de sfințire a bisericii. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. La finalul slujbei, Înaltpreasfinția Sa a oferit părintelui Gabriel Florin Miricescu cea mai înaltă distincție din cadrul Mitropoliei Ardealului, „Crucea șaguniană pentru clerici”. În aceeași zi, soborul de arhierie a săvârșit o slujbă de binecuvântare a lucrărilor efectuate la Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din municipiul Deva. Înaltpreasfinția Sa a adresat un cuvânt de învățătură credincioșilor prezenți.

Luni, 8 mai. A participat, alături de Preasfințitul Nicodim, Episcopul Severinului și al Strehaiei, Preasfințitul Andrei, Episcopul Covasnei și Harghitei, Preasfințitul Gurie, Episcopul Devei și al Hunedoarei, și Preasfințitul Daniil, Episcopul Daciei Felix, la hramul Mănăstirii Prislop, jud. Hunedoara. A slujit Sfânta Liturghie alături de un mare sobor de arhierie, preoți și diaconi, și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 9 mai. A prezidat în Aula „Mitropolit Ioan Mețianu” de la Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna” din Sibiu, conferința preoțească intitulată „Icoana ca școală a credinței”. Au fost prezenți preoții din protopopiatele Sibiu, Mediaș, Avrig, Agnita și Săliște. În aceeași zi, a participat la manifestarea dedicată Zilei Europei, Zilei Independenței de Stat a României și zilei în care s-a încheiat cel de-al Doilea Război Mondial la monumentul eroilor din fața Cercului Militar din Sibiu. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Miercuri, 10 mai. Înaltpreasfinția Sa a prezidat la sediul protopopesc din municipiul Făgăraș conferința preoțească de primăvară, la care au participat preoții din protopopiatele Făgăraș I, II și Rupea.

Joi, 11 mai. Înaltpreasfinția Sa a prezidat la Biserica „Sfântul Nicolae” din Scheii Brașovului, conferința preoțească de primăvară, la care au participat preoții din

protopopiatele Brașov, Bran-Zărnești și Săcele. La final, a vizitat Muzeul „Prima Școală Românească” din Șchei.

Vineri, 12 mai. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Sâmbătă, 13 – duminică, 14 mai. A participat la Mănașirea Putna, la manifestările prilejuate de proclamarea oficială a canonizării Sfinților Putneni: Sfântul Ierarh Iacob Putneanul, Mitropolitul Moldovei, și a Sfinților Cuvioși Sila, Paisie și Natan.

Luni, 15 mai. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Marti, 16 mai. A participat la lucrările Simpozionului Internațional intitulat „Credința mărturisitoare în diversitate de manifestare: teologie, iconologie, muzică. Icoana – mărturie a credinței”, care l-a avut ca invitat special pe cunoscutul teolog diacon prof. dr. Karl Christian Felmy. De asemenea, a binecuvântat lucrările Simpozionului Național de Muzicologie „Cântarea bisericească în timpul păstoririi PF Patriarh Justinian Marina (1948-1977)”.

Miercuri, 17 mai. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 18 mai. A prezidat ședința Permanenței Consiliului al Arhiepiscopiei Sibiului.

Vineri, 19 mai. Înaltpreasfinția Sa a participat la Academia Teologică a Mănăstirii „Brâncoveanu” de la Sâmbăta de Sus, județul Brașov, la lucrările întâlnirii preoteselor din Arhiepiscopia Sibiului, eveniment organizat de către Departamentul de Formare Continuă și Misiune din cadrul Arhiepiscopiei Sibiului. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Sâmbătă, 20 mai. La Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din Sibiu, Înaltpreasfinția Sa a făcut oficiile de instalare în parohie a noului paroh, pr. Emanuel Tăvală, consilierul cultural al Arhiepiscopiei Sibiului. Înaltpreasfinția Sa a adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură, iar fostului paroh, pr. Gheorghe Șebu, cu prilejul încheierii activității, i-a acordat un act de cinstire.

Duminică, 21 mai – Sărbătoarea Sf. Împărați Constantin și Elena. Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din municipiul Mediaș. În cadrul Sfintei Liturghii, l-a hirotonit întru preot pe diaconul Florin Nicolae Bălășcuță pe seama parohiei Apoldu de Jos, protopopiatul Săliște.

Luni, 22 mai. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Marti, 23 mai. Înaltpreasfinția Sa a vizitat Liceul „Andrei Mureșanu” din Brașov. A sfințit instituția de învățământ și a asistat la o piesă de teatru religios prezentată de elevii clasei a II-a B.

Miercuri, 24 mai. A avut program de lucru la cabinet. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 25 mai – Praznicul Înălțării Domnului. Înaltpreasfinția Sa a participat la sărbătoarea hramului Schitului Augustin, jud. Brașov. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. În aceeași zi, la Biserica „Sfânta Treime” din localitatea Rășinari, protopopiatul Săliște, a oficiat o slujbă de pomenire pentru eroii neamului căzuți pe câmpurile de luptă pentru apărarea țării și a credinței străbune. În cadrul slujbei a fost pomenit și episcopul Vasile Stan, păstor al clerului și credincioșilor din Maramureș, în perioada

1938-1944, înmormântat lângă Biserica „Sfânta Treime” din Rășinari, în apropiere de mausoleul Sfântului Ierarh Andrei Șaguna, Mitropolitul Transilvaniei. După slujba de pomenire, Înaltpreasfinția Sa a oferit distincția „Crucea șaguniană pentru laici” inginerului Adrian Vasile Pîrpăriță-Rudeanu și acte de cinstire Primăriei Rășinari și altor binefăcători, care au contribuit la restaurarea troiței închinată eroilor din sat, aflată în cimitirul din apropierea bisericii parohiale.

Vineri, 26 mai. A vizitat șantierul de lucru de la Centrul cultural-misionar „Sfântul Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei” din localitatea Copșa Mică, jud. Sibiu.

Duminică, 28 mai. Înaltpreasfinția Sa a oficiat slujba de binecuvântare a Bisericii „Sfânta Cuvioasă Parascheva” din localitatea Cârța, protopopiatul Avrig. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. În cadrul Sfintei Liturghii, l-a hirotonit diacon pe teologul Daniel Gheorghe Gâță. La final, Înaltpreasfinția Sa l-a hirotesit *iconom* pe pr. paroh Teodor Cezar Bulgariu, iar principalilor ctitori și binefăcători le-a acordat acte de cinstire.

Luni, 29 mai. A avut program de audiențe și lucrări de birou. În aceeași zi, a sfințit spațiile renovate din cadrul Complexului „Prichindelul” din Sibiu, unde funcționează mai multe centre pentru copii cu dizabilități, copii abandonati și mamele în situații de urgență. După slujba de sfințire, a participat la o serbare realizată de către copii din centrele de îngrijire ale complexului sibian. A adresat tuturor un cuvânt de binecuvântare.

Marti, 30 mai. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A participat la Pavilionul Muzeal Multicultural din cadrul Muzeului în aer liber din Dumbrava Sibiului, la a doua ediție a Simpozionului Internațional „În drum spre Marea Unire”. Lucrările științifice prezentate în cadrul evenimentului au evocat personalitățile și momentele importante din intervalul istoric 1859-1918, fiind organizat de Liceul Tehnologic de Construcții și Arhitectură „Carol I” din Sibiu, în parteneriat cu Arhiepiscopia Sibiului, mai multe facultăți din cadrul Universității „Lucian Blaga”, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” și alte instituții.

Miercuri, 31 mai. În Capela Facultății de Teologie din Sibiu, Înaltpreasfinția Sa a participat la festivitatea de premiere a elevilor care au obținut rezultate foarte bune la etapa județeană a Olimpiadei de Religie, la Concursul „Flacăra Ortodoxiei”, organizat pentru elevii claselor V-VI, și la Concursul interdisciplinar „Cultură și spiritualitate”. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

TEOLOGI ORTODOCȘI ÎN ÎNCHISORILE COMUNISTE

Pr. Academician
MIRCEA PĂCURARIU

PĂRINTELE NICOLAE GREBENEA DIN RĂȘINARI

Consider că, pe lângă marii teologi pe care i-am prezentat până acum în paginile ziarului „Telegraful Român”, trebuie să punem în lumină și suferințele unor smeriți preoți de parohie, mai ales că au cunoscut atât calvarul închisorilor antonesciene, cât și comuniste, timp de peste două decenii.

Încep cu Părintele Nicolae Grebenea, originar din Rășinari, născut la 25 octombrie 1905, în casa unui oier care umblase ani în șir cu turma sa de oi prin Țara Românească și Dobrogea. Strămoșii săi erau aromâni, din Grebena (azi în Macedonia), de unde și numele, refugiați în Transilvania din cauza opresiunii islamo-otomane în secolele XVII-XVIII.

A făcut școala primară confesională din Rășinari, apoi Școala Normală „Andrei Șaguna” din Sibiu (cu diferență de liceu și de bacalaureat). Între anii 1926 și 1930 a urmat Academia Teologică „Andreiană” din Sibiu; câțiva ani mai târziu a dat examene de diferență la Facultatea de Teologie din Cernăuți, care i-a conferit licența în 1940. A fost profesor de religie în Lupeni și Petroșani, apoi în Bicazul Ardelean (pe atunci în județul Ciuc). În 1934-1935 și-a făcut stagiul militar la Școala de Infanterie din Ploiești, obținând gradul de sublocotenent. Mitropolitul Nicolae Bălan l-a hirotonit diacon în septembrie 1939, după ce se căsătorise cu o tânără din Ploiești.

Din nefericire, tânărul profesor a luat contact cu mișcarea legionară încă din 1936, devenind unul dintre cei mai de seamă susținători ai ei. De pildă, a format o organizație legionară și „Frăția de cruce”, în care intrau tineri din județul Ciuc. Așa se face că, în timpul „dictaturii regale” a lui Carol al II-lea, a fost arestat și întemnițat într-un lagăr din Vaslui (septembrie 1938-Paștile anului 1939). După scurt timp, a fost concentrat și trimis, cu Regimentul 3 Grăniceri, pe granița de vest a țării.

Anul 1940 a adus noi schimbări în istoria României. Pe lângă pierderea Basarabiei, a Bucovinei, a sudului Dobrogei și a Transilvaniei de nord-est, la 6 septembrie a avut loc abdicarea regelui Carol al II-lea și formarea unui nou guvern, legionar-antonescian, în frunte cu generalul Ion Antonescu, prim-ministru. În această conjunctură, Nicolae Grebenea a fost numit secretar al organizației legionare din județul Bacău; de fapt, a fost mult timp adevăratul „șef al județului”, în absența titularului.

În această calitate, a vizitat numeroase întreprinderi industriale, a impus români în posturile de conducere, a suprimat salariile exagerate ale unor directori, a acordat ajutoare unor familii sărace. Toate acestea s-au încheiat în mod tragic pentru Părintele Grebenea, după „rebeliunea legionară” din 21-23 ianuarie 1941, de când s-a instituit „dictatura antonesciană”. Un timp a rămas în Bacău, dar apoi a fost arestat, a reușit să evadeze și s-a refugiat la Iași, dar la 12 februarie 1942 a fost arestat din nou de poliția de acolo. Au urmat anchete la Iași, dar mai ales la București, apoi un proces la Tribunalul Militar din București, care l-a condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A fost mutat

apoi în închisoarea de la Aiud, împreună cu alți legionari, mai ales elevi și studenți.

Toți cei închiși în timpul lui Ion Antonescu au sperat că vor fi eliberați după schimbările care au loc la 23 august 1944. Așteptarea le-a fost zadarnică, deși regele Mihai semnase un decret pentru eliberarea legionarilor și a comuniștilor din închisori. Așa se face că Părintele Grebenea, împreună cu „camarazi” captivi, a mai rămas în închisorile comuniste încă 20 de ani, mai ales la Aiud, un timp la minele de la Baia Sprie și Nistru.

Din fericire pentru cei care doresc să cunoască tragedia din închisorile comuniste, Părintele Grebenea a scris o lucrare memorialistică, „Amintiri din întuneric”, cu peste 500 de pagini, care a apărut în două ediții, ultima la București în anul 2000. Pe lângă descrierea propriilor suferințe, Părintele Grebenea prezintă zeci de medalioane ale mai multor oameni de cultură, profesori universitari, avocați, medici, arhitecți, preoți, profesori de teologie, ofițeri, pe care i-a cunoscut în închisorile prin care a trecut.

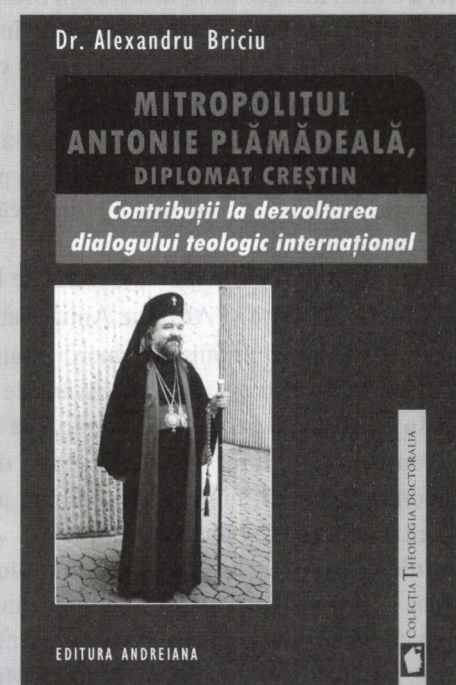
După eliberare – la 28 iulie 1964 – și-a revăzut rudele din Sibiu, Rășinari și Drăgășani, inclusiv soția și fiica, studentă la Facultatea de Farmacie și care nici nu-l văzuse până atunci. Mitropolitul Nicolae Colan, fostul său profesor, l-a numit preot pe seama Parohiei Spini (azi Lunca Târnaviei), cu filia Șona, lângă Blaj; a fost hirotonit de arhierul pensionar Teodor Scorobeț. A fost bine primit de credincioși, slujea și predica mereu, se ocupa cu catehizarea copiilor, era în bune relații cu toți preoții din Protopopiatul Târnăveni. Dar, uneori, era chemat la Securitatea din Alba Iulia, apoi era vizitat acasă de ofițeri de Securitate, deci era urmărit mereu de cântăreții lui sau de unii consilieri parohiali.

După nouă ani de persecuție a făcut marea greșală de a se muta în Moldova, ca să fie mai aproape de fiica sa, stabilită în Iași. Mitropolia din Iași i-a oferit o parohie săracă, Vlădiceni, cu filia Dârloaia, situată între Piatra Neamț și Roman. Din nefericire era urmărit și acolo de organele de Securitate din Piatra Neamț, Roman și București, cu anchete și percheziții în apartamentul său din Piatra Neamț. Iar la 1 martie 1977 a fost pensionat forțat în urma unei ședințe la Protopopiatul Piatra Neamț, la care mulți preoți au fost obligați să ia cuvântul și să-l acuze de neloialitate față de Statul socialist. Părintele a rămas în Piatra Neamț, dar mai mult a stat cu fiica sa în Iași; era urmărit și acum de Securitate și chiar evitat de către colegii săi de preoție, care se temeau să nu aibă neplăceri.

Suferințele Părintelui Grebenea s-au sfârșit chiar în Decembrie 1989, odată cu schimbările politice care au avut loc în țara noastră. Dacă a trăit timp de 22 de ani în „întuneric”, Dumnezeu i-a dăruit Părintelui Grebenea „lungime de zile”, trăind la Piatra Neamț și la Iași până în primăvara anului 2006, la venerabila vârstă de o sută de ani. Abia de acum se va bucura de „odihna” de care nu a avut parte pe pământ.

TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

În colecția „Theologia Doctoralia” a Editurii Andreiana a apărut lucrarea lui **Alexandru Briciu, Mitropolitul Antonie Plămădeală, diplomat creștin. Contribuții la dezvoltarea dialogului teologic internațional**. Lucrarea a fost susținută ca teză de doctorat la Facultatea de Teologie din București, prezentând un aspect important al personalității vrednicului nostru înaintaș în scaunul vlădicesc de la Sibiu, anume activitatea mitropolitului Antonie în reprezentarea Bisericii Ortodoxe Române la nivel internațional. Activitatea aceasta de *apocrisiarh* al Patriarhiei Române a oferit posibilitate ca Biserica noastră să aibă o voce unitară, avizată și autoritară în cadrul întâlnirilor inter-ortodoxe și inter-creștine, plasându-l

pe mitropolitul Antonie între marii teologi ai secolului XX. Lucrarea acordă un spațiu extins problematicei Marelui Sinod al Ortodoxiei, care a avut loc în 2016 și în a cărui pregătire s-a implicat activ mitropolitul Antonie, din prezentarea făcută în lucrarea de față fiind evidentă de multe ori intervenția sa pentru concilierea Bisericilor de limbă greacă și rusă de multe ori în cadrul ședințelor pregătitoare. Totodată, lectura cărții și bogata documentare arhivistică ne oferă argumente pentru păstrarea identității ortodoxe în dialog cu lumea creștină pe tărâm social-filantropic sau pastoral, fără a ajunge să tăgăduim propria noastră învățătură de credință.

Poziția îmbrățișată de mitropolitul Antonie în cadrul organizațiilor creștine internaționale este evidențiată de autor, acesta având o poziție intransigentă în apărarea tradiției ortodoxe, intervenind în mai multe rânduri în discuții, după cum arată documentele și după cum prezintă autorul volumului de față. Deși a petrecut și *trei ceasuri în iadul comunismului*, în drumul său spre Oxford, mitropolitul Antonie dădea o mărturie obiectivă asupra a ceea ce se întâmpla în România, vorbind în cadrul întâlnirilor la care participa despre relația cu autoritatea de stat, precum și referitor la politica anti-ecclesială dusă de autoritățile comuniste sau despre demolarea bisericilor din București ș.a. Îl felicităm pe autor și pe îndrumătorul său de doctorat, vrednicul de pomenire profesor Adrian Gabor și recomandăm această lucrare spre lectură și învățătură.

De la Editura Agaton am primit lucrarea **Redescoperirea moștenirii ortodoxe a Occidentului**, îngrijită de **Tudor Petcu**. Lucrarea conține mărturii de credință ale unor intelectuali occidentali care *au găsit în Ortodoxie limanul căutărilor lor de o viață*. Lucrarea cuprinde mai multe convorbiri cu convertiți la Ortodoxie, unii dintre aceștia fiind părinții ortodocși Michel Evdokimov, Andrew Phillips sau Gregory Hallam și alții, care, pornind de la propria lor experiență de viață, prezintă imaginea Bisericii Ortodoxe din țările lor. Avem între interlocutori și așa-numiții *îndrăgostiți de Ortodoxie*, în partea a doua a cărții, ultima parte a cărții cuprinzând mărturii despre trei figuri ortodoxe din Occident, anume Olivier Clement, Roman Braga și Placide Deseille.

Așadar, o binecuvântată invitație la lectură!

Mitropolitul Laurențiu

Membrii Asociațiunii Astra – Membrii Academiei Române (IV)

WILHELM-LÜBKE MEYER (1861, Dübendorf, Elveția – 1936, Bonn).

Lingvist german de origine elvețiană. Profesor de filologie romanică la Zürich, Jena, Viena, Bonn. A pus bazele (1904) și a condus Institutul de Filologie Română de pe lângă Universitatea din Viena.

ASTRA. Membru de onoare, 1930, Adunarea Generală de la

Caransebeș.

ACADEMIA ROMÂNĂ. Membru de onoare străin, 1906.

VASILE STROESCU (1845, Trinca, Hotin, Basarabia – 1926, București).

Jurist, om politic, maecenas român.

Donatii au primit: Consistoriul Ortodox din Sibiu (216765 coroane), 2838 de coroane pentru construirea Catedralei din Sibiu și a noului local al Institutului Teologic-Pedagogic din Sibiu, Consistoriul Greco-Catolic din Blaj (100000 coroane), Reuniunea Femeilor Române din Arad pentru Școala de Fete, Gimnaziul din Brad, Seminarul Ortodox din Sibiu, ASTRA (câte 100000 coroane); ajutoare și burse pentru elevi și studenți (14000 coroane); Societatea „Petru Maior” (12000 coroane), Biblioteca studențească din Blaj, Episcopia Caransebeș, sinistrării inundațiilor din Banat (câte 10000 coroane), Reuniunea Femeilor Române din Sibiu (câte 5000 coroane), construirea avionului lui Aurel Vlaicu (1000 coroane), mii de coroane pentru cooperative, biblioteci, școli, biserici, mesele pentru studenți, pentru publicațiile ASTREI și variatele ei activități culturale. A făcut parte din primul Parlament al României întregite.

ASTRA. Membru de onoare, ales, în entuziasm general, la Adunarea Generală de la Dej, 1910. Participant la importante manifestări, donatorul unor sume mari de bani pentru activitățile culturale ale ASTREI, publicarea cărților, înființarea și înzestrarea bibliotecilor, crearea cooperativelor economice, oferirea burselor pentru tineri, ajutorarea săracilor, văduvelor și orfanilor.

ACADEMIA ROMÂNĂ. Membru de onoare, 1910.

ALEXANDRU I. LAPEDATU (1876, Cernatul Săcelelor – 1950, Închisoarea din Sighet).

Istoric, profesor, om politic.

Fondator și codirector (alături de Ioan Lupaș) al Institutului de Istorie Națională din Cluj. Profesor, decan și prodecan la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj. Director General al Arhivelor Statului. Senator, ministru, președinte al Senatului României. Este autorul unor însemnate lucrări de istorie.

ASTRA. Membru de onoare, 1924, membru al Secției de Istorie, colaborator la *Enciclopedia Română* coordonată de Cornel Diaconovici.

ACADEMIA ROMÂNĂ. Membru corespondent, 1910, membru titular, 1918. Discurs de recepție: *Istoriografia română ardeleană în legătură cu desfășurarea vieții politice a neamului românesc de peste Carpați*. Vicepreședinte (1934-1935; 1938-1939). Președinte (1935-1938). Secretar General (1938-1948). Reconfirmat, 1990.

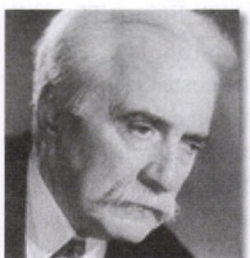

GHEORGHE BOGDAN DUICĂ (1866, Brașov-1934, Brașov).

Istoric literar, publicist. Din 1919 a fost profesor la Universitatea *Dacia Superioară* din Cluj. A publicat valoroase lucrări de istorie și de critică literară.

ASTRA. Membru în Comitetul Central 1895. Susținător al creării ASTREI Bănățene, membru în Comisia pentru crearea ASTREI în Basarabia. Președinte al Secțiunii Literare, 1925.

ACADEMIA ROMÂNĂ. Membru corespondent, 25 mai 1913. Membru titular, 4 iunie 1919. Discurs de recepție – „Titu Liviu Maiorescu”.

MARIO ROCQUES (1875, Callao, Peru – 1961, Paris).

Lingvist, filolog francez. Doctor Honoris Causa al universităților din Oxford și din București.

A publicat docte lucrări referitoare la limba română.

ASTRA. Membru de onoare, 1920, Adunarea Generală de la Oradea.

ACADEMIA ROMÂNĂ. Membru corespondent străin, 1914.

OCTAVIAN GOGA (1881, Rășinari – 1938, Ciucea, Bihor).

Poet, prozator, om politic, cu importante funcții în Partidul Național Român, Partidul Național Creștin. A deținut portofolii în ministerele de Interne, Cultelor și Artelor, a fost președintele Consiliului de Miniștri, membru în Consiliul Dirigent al Transilvaniei la Sibiu.

ASTRA. Secretar I, 1906, membru în Comitetul Central (1906, 1913, 1923, 1930, 1935), bibliotecar la Biblioteca Centrală a Asociațiunii la Sibiu, 1909, editorul revistei *Țara Noastră*, 1907, membru în Comisia de extindere a ASTREI în Basarabia, membru al Secției Literare, 1935.

ACADEMIA ROMÂNĂ. Premiul pentru volumul *Poezii* (1905). Membru corespondent, 1914. Membru Titular, 1919. Discurs de recepție – *George Coșbuc*. Vicepreședinte (1929-1932).

IOAN LUPAȘ (1880, Săliște, Sibiu – 1967, București).

Preot, istoric, om politic. Membru al Societății *Petru Maior* din Budapesta, unul dintre întemeietorii revistei *Luceafărul* (1902). Profesor la Institutul Teologic din Sibiu, membru în organismele bisericești din Sibiu și din București. A militat pentru Unirea Transilvaniei cu România, a participat la Marea Adunare de la Alba Iulia, 1 Decembrie 1918, a făcut parte din Marele Sfat al Națiunii Române, a fost ministru în mai multe guverne. A fondat Institutul de Istorie Națională din Cluj. Are o bogată și relevantă operă istorică. A fost reprezentant al Săliștei în Parlamentul României întregite, delegat la Congresul Ecumenic de la Stockholm, 1925. A fost întemnițat la Seghedin de comuniști.

ASTRA. Membru în Comitetul Central (1910, 1923, 1945), membru în conducerea Secțiunii Istorice și președinte al ei, 1925, 1935, membru în Comisia pentru extinderea ASTREI în Basarabia. A scris cărți despre Șaguna și conducătorii ASTREI. A publicat cărți în colecțiile ASTREI.

ACADEMIA ROMÂNĂ. Membru corespondent, 1914. Membru titular, 1916. Discurs de recepție – *Nicolae Popea și Ioan Micu Moldovan*. Președinte al Secției Istorice – 1932-1935. Reconfirmat, 1990.

ILARION PUȘCARIU (1842, Sohodolul Branului, Brașov – 1922, Sibiu).

Teolog, profesor, pedagog. A fost președinte al Societății de Lectură „Andrei Șaguna” din Institutul Teologic-Pedagogic Sibiu, profesor la Facultatea de Teologie din Cernăuți, protosinghel, asesor consistorial, arhimandrit, vicar la Sibiu. A publicat lucrări cu conținut istoric, teologic, a realizat valoroase manuale de teologie.

ASTRA. Membru în Comitetul Central. Vicepreședinte (1889, 1892, 1898), profesor la Școala Civilă Superioară de Fete din Sibiu, președinte al Despărțământului Sibiu, colaborator la *Enciclopedia Română* coordonată de Cornel Diaconovici. Membru de onoare, 1912.

ACADEMIA ROMÂNĂ. Membru de onoare, 1916.

SILVIU DRAGOMIR (1888, Gurasada, Hunedoara – 1962, București).

Istoric, profesor, om politic. Profesor la Institutul Teologic-Pedagogic din Sibiu, profesor la Institutul din Arad, la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj, decan și prodecan. Întemnițat la Sighet, după aceea, a funcționat la Institutul de Istorie din Cluj. Este autorul unor importante cărți și studii cu conținut istoric.

ASTRA. Membru al Secțiunii Istorice, susținător al înființării ASTREI Bănățene. Membru în Comitetul Central (1930, 1935, 1945), președinte al Secțiunii Demografice și Etno-Politice (1935), membru în comitetul redacțional al revistei *Transilvania*, 1941-1946, redactor al revistei *Revue de Transylvanie*, apărută în 1934, alături de D.D. Roșca, redactor la *Foaia Poporului*.

ACADEMIA ROMÂNĂ. Membru corespondent, 1916. Membru titular, 1928. Discurs de recepție – *Un precursor al unității naționale – Profesorul Constantin Romanul Vivu*. Președinte al Secției Istorice (1945-1948). Reconfirmat în 1990.

PANTELIMON HALIPPA (1883, Cubolta, Soroca, Basarabia – 1979, București).

Om politic, publicist. La Chișinău, colaborează la *Revista Basarabiei* (prima publicație română cu litere chirilice), aici a publicat imnul *Deșteaptă-te Române*. A editat revista *Cuvânt Moldovenesc*. A fost persecutat de autorități. A fost fondator al ziarului *Basarabia*, militant pentru Unirea Basarabiei cu România, fondator și președinte al Partidului Național Moldovenesc, vicepreședinte și președinte al Sfatului Țării, forul politic ce a decis Unirea Basarabiei cu România la 27 martie 1918.

ASTRA. Membru de onoare al ASTREI, participant la unele adunări generale, președinte al ASTREI Basarabene.

ACADEMIA ROMÂNĂ. Membru corespondent, 1918. Reconfirmat în 1990.

Prof. Univ. Dr. Elena MACAVEI

„Pătratul negru” pictat de Malevici sau „icoana neînramată a timpului meu”

Un comentariu cu privire la „Pătratul negru” al lui Malevici se dovedește o misiune destul de anevoioasă. Este mai dificil decât orice demers hermeneutic, întrucât scopul lui a fost să creeze o pictură „a-logică”. Aceasta nu înseamnă însă o imagine total lipsită de sens, ci mai curând o imagine care se plasează [...] dincolo de sens [Victor Ieronim Stoichiță, *Scurtă istorie a umbrei*, București, Humanitas, 2008, p. 229].

În lumina celor de mai sus, pe bună dreptate s-au întrebat istoricii de artă dacă *pătratul negru* este o formă care derivă din forma tabloului, cu alte cuvinte, din limitele pânzei? Sau, din contră, obiectul iconic, numit „tablou”, este cel care produce, din interiorul său, *pătratul negru*? Ca să-l analizăm, trebuie să-l descriem, fie și rezumativ: *Pătratul negru*, supranumit de Kazimir Severinovic Malevici (Kiev 1878 – 1935 Leningrad/Sank Petersburg) *Icoana neînramată a timpului meu*, tinde spre atingerea neutralității absolute. Suprafața neagră, executată în întregime fără urme de pensulă, este imaculată și unitară. Factura fundalului, în schimb, de un alb cu o nuanță spre crem, este ușor neregulată, creând efectul încrustării albului în negru, în timp ce pătratul pare să se ridice în aer, dezlipindu-se de materia albă. De fapt, există trei exemplare ale *Pătratului negru* – din anii 1915, 1924, respectiv 1929 – toate acestea fiind diferite unele de altele, în sensul că niciunul dintre ele nu este unul corect geometric, laturile fiind inegale. În toate aceste lucrări, Kazimir Malevici nesocotește intenționat legea gravitației, deoarece noțiunile de sus și jos au fost înlăturate, grație *odihnei dinamice*, astfel că, la diferite expoziții, aceleași tablouri au fost agățate în poziții schimbate [*De ce e genial „Pătratul negru” al*

lui Malevici (I), în „Pandora’s”, 18 aprilie 2012 (<http://pandoras.realitatea.net/artes-popcult/de-ce-e-genial-patrutul-negru-al-lui-malevici-partea-i-25595.html> accesat 12. 04. 2017)].

Opere de artă de acest gen produc, cel puțin la o primă percepție, aproape un șoc vizual, în situația în care se simte parcă o presiune a simplității, asemenea unui tavan coborât prea jos. Avem de-a face cu aparentă lipsă de perspectivă, care însă ne obligă să privim în noi înșine, iar rezultatul acestui demers interior este sentimentul de pace [Arhim. Daniil Oltean, *Malevici: o lume nouă*, în „Centrul de Studii Interdisciplinare Sf. Ioan Damaschin”, 18 iulie 2010 (http://www.studiiinterdisciplinare.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=72:malevici-o-lume-noua&catid=34 accesat 13. 04. 2017)].

Pentru un artist ca Malevici, *pătratul* este experimentul imaterialității pure, punctul final al artei și, în același timp, punctul de plecare a ceva nou [Liana Tugearu, *Pătrat alb și dans în întuneric*, în „România Literară”, 13, 6–12. 04. 2007 (http://www.romlit.ro/ptrat_alb_i_dans_n_intuneric accesat 13. 04. 2017)]. În schimb, pentru fenomenologia teologică, *pătratul* este echivalentul *tăcerii*, ca punct de plecare spre vorbire, spre cuvânt și, prin acesta, spre *Cuvântul Întrupat* [Forrest Clingman, *Book Profile: „Hand to Hand”*, în „Journal for Cultural and Religious Theory”, vol. 6, nr. 1, December 2004, pp. 133-138, la p. 136]. O fenomenologie teologică dispusă, în aceste circumstanțe, la un demers (în)spre teologia culturii, în care se operează cu dualități de genul trup-suflet, vedere-cuvânt, vorbire-tăcere, dar în care vizibilul și invizibilul, sunetul și tăcerea nu sunt complet separate [Jean-Louis Chrétien, *Hand to Hand: Listening to the Work of Art*, translated by Stephen

E. Lewis, Fordham University Press, 2003, p. 31]. Astfel, *pătratul*, ca experiment al imaterialității pure, ca final a ceva până azi prezent și, în același timp, punct de plecare a ceva nou, devine, în coordonatele filosofiei creștine, „locul” unde *zero* este egal cu *infinitul*. Infinit care, în termenii lui Nicolaus Cusanus, cuprinde totul, neexistând nimic opus, contrar acestuia, fiind concomitent maximum și minimum, coincidența perfectă a tuturor contrariilor – *punct inițial spre ascensiunea mistică* [Thomas Merton, *Mistici creștini și maeștri Zen*, vol. 1, traducere din engleză de Irina Marin, Maria-Alina Manolescu și Petruța-Oana Năiduț, București, Humanitas, 2003, p. 50, n. 1].

Mai mult, același *Pătrat negru* – despre care Malevici a scris într-o scrisoare că reprezintă *embrionul a tot ceea ce poate fi generat* [Stoichiță, *op. cit.*, p. 231; cf. *Sieg über die Sonne. Aspekte Russischer Kunst zu Beginn des 20. Jahrhunderts* [catalog de expoziție], Schriften der Akademie der Künste, Berlin, 1983, p. 49] – ne invită să reflectăm, tot prin intermediul teologiei culturii, la relația dintre obiectul picturii și capacitățile noastre de a auzi/asculta tăcerea prezentă în creația artistică. Cel care nu-și poate auzi – și, prin acesta, nu-și poate analiza – tăcerea personală (*împărăția lui Dumnezeu este înăuntrul vostru* – Luca 17, 21), nu poate recepta mesajul tăcut al unei opere de artă, mesaj tăcut care este elementul principal de legătură al acesteia cu sacrul [Chrétien, *op. cit.*, p. 57]. Iată-ne, astfel, în drumul spre ceresc, urmând o cale aparte, una care, pe de o parte, vine în completarea celei religios-spirituale, dată de trăirea duhovnicească, iar pe de alta, în întâmpinarea celei metafizice, rezultantă a gândirii abstracte.

Constantin ITTU, cercetător științific

În ședința de lucru a sesiunii de toamnă (28-29.10) din anul 2015, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a declarat anul 2017 drept *Anul omagial al sfințelor icoane, al iconarilor și al pictorilor bisericești* [De asemenea, anul 2017 a fost declarat *Anul comemorativ Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului în Patriarhia Română*. (<http://basilica.ro/2017-anul-omagial-al-sfințelor-icoane-al-iconarilor-si-al-pictorilor-bisericesti-si-anul-comemorativ-justinian-patriarhul-si-al-aparatorilor-ortodoxiei-in-timpul-comunismului-in-patriarhia/>)]. În acest context, la inițiativa și cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Dr. Laurențiu Streza, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului, Sectorul cultural a propus ca temă pentru conferințele de primăvară ce vor fi susținute

Icoana în cultul ortodox

în Protopopiatele aparținând Arhiepiscopiei Sibiu tema *Icoana în cultul ortodox: afirmare a credinței ortodoxe, memorial biblic și eclesial, chemare la rugăciune și sfințenie, frumusețe a Casei Domnului*.

Icoana – afirmare a credinței ortodoxe

În Introducerea (Preliminarii) lucrării „Spiritualitate și comuniune în Liturgia Ortodoxă”, părintele profesor Dumitru Stăniloae dedică un subcapitol explicării înțelegerii Sfințelor icoane, a importanței și necesității lor în cultul ortodox [Preotul Profesor Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia Ortodoxă*, EIBMBOR, București, 2004, pp. 90-134].

Părintele profesor explică mai întâi că deosebirea dintre simbolul admis și idolul interzis în Vechiul Testament (Ieșire 20, 4; Deuteronom 5, 8-9) este aceea că *simbolul sacru e un semn sensibil al prezenței lui Dumnezeu, un obiect în care Dumnezeu Și-a arătat puterea și Și-o arată în continuare* [Ibidem, p. 91]. Astfel, cu toate că Dumnezeu poate lucra (și de fapt și lucrează) prin toate, prin unele lucrează în mod deosebit de accentuat [Ibidem], adică supranatural, și nu doar natural, întrucât sunt alese de El în mod special spre o astfel de lucrare. Această alegere este transmisă prin Revelația supranaturală și aceste lucruri sau spații erau apoi folosite în și pentru cult, ferind pe om de căderea în idolatrie, care nu reprezenta altceva decât venerarea unor obiecte sau locuri alese de oameni, dar fără ca mai întâi Dumnezeu să își manifeste puterea și prezența în și prin ele. Totuși, în Vechiul Testament se făcea deosebirea între aceste semne (*simboluri*) ale prezenței lui Dumnezeu și Dumnezeu Însuși, de aceea interdicția amin-

tită ținea tocmai eliminarea acestei confuzii. Fără o astfel de normă, s-ar fi ajuns la pierderea conștiinței existenței unui Dumnezeu personal, deosebit de lume, transcendent și, în final, la căderea în panteism.

Simbolurile Vechiului Testament sunt o anticipare a icoanelor, dar acestea din urmă nu sunt nici idol, întrucât pe de o parte păstrează distincția dintre natură (ca semn ales și palpabil al lucrării lui Dumnezeu) și Dumnezeu (evitând astfel idolatria), dar nici simple simboluri, pentru că nu atestă doar prezența lui Dumnezeu, ci ele sunt *reprezentarea lui Dumnezeu Însuși devenit ipostasul personal al firii umane, fără să se identifice cu această fire sau să Se confunde cu ea* [Ibidem, p. 93].

Prezența icoanelor în biserică reprezintă deci afirmarea credinței ortodoxe a realității Întrupării Fiului lui Dumnezeu, întrucât *Acesta luând față omenească o înveșnicește prin înviere, făcând-o mediu de comunicare a slavei dumnezeiești* [Ibidem, p. 119]. Mai mult, reprezentarea prin icoană a Domnului Hristos justifică și cinstirea icoanelor Maicii Domnului și ale Sfinților, întrucât *în ei strălucește Hristos, ...în ei s-a imprimat chipul lui Hristos..., ele reprezintă pe cei ce sunt locașuri pnevmatizate ale lui Hristos, a cărui umanitate e desăvârșit pnevmatizată prin Duhul Sfânt, unit prin ființă cu ipostasul acestei umanități* [Ibidem, pp. 90-91].

Pictura bisericească s-a dovedit a fi unul din pilonii de rezistență și de păstrare a dreptei credințe: *Numai unde cuvântul a fost asociat cu Tainele și cu cinstirea icoanelor s-a păstrat unitatea credinței, acestea fiind, prin identitatea lor în toate timpurile, frânele care au ținut cuvântul în matca Tradiției pornite de la Apostoli* [Ibidem, p. 96].

Cu alte cuvinte, *icoana reflectă Ortodoxia pe deplin, exhaustiv, cu maximă profunzime și întindere* [Leonid Uspensky, *Teologia icoanei în Biserica Ortodoxă*, Editura Anastasia, București, 1994, p. 136].

Pr. Dr. Cristian GROZA

Misiunea Bisericii Ortodoxe și provocările sale interne (VI)

6. *Superstiția și obscurantismul liturgico-teologic*. Este absolut necesar ca membrii Bisericii Ortodoxe să-și păstreze „igiena credinței” (A. Pleșu), iar prin această expresie înțelegem adevărul revelat al Evangheliei, păstrat și transmis prin Sfânta Tradiție. Căderea în superstiție a reprezentat însă, din păcate, una dintre cele mai mari ispite la adresa creștinismului, în special de factură populară. Mircea Eliade (1997:207) vorbise, în acest sens, despre o „religiozitate cosmică”, un fond păgân ce supraviețuiește latent în diverse părți ale lumii, inclusiv în creștinismul răsăritean. Acesta face ca, în viața liturgică a comunităților sau persoanelor, să identificăm de-a lungul timpului manifestări care, deși sunt ținute la „rang de seamă”, ele să se situeze în afara credinței autentice ortodoxe. Pot fi date multe exemple, dar în continuare ne vom referi doar la câteva ce vizează Taina Sfântului Maslu. (Recurgerea la această Sfântă Taină nu este una întâmplătoare: poate că ea exprimă în cel mai înalt grad caracterul prin excelență misionar al lucrării sacramentale în Ortodoxie.)

Efectele taumaturgico-sacramentale ale Maslului vizează atât partea văzută (trupul), cât și cea nevăzută (sufletul) a ființei umane. Iată așadar dublul efect al ungerii cu untdelemn a celui bolnav: vindecarea trupestă și iertarea păcatelor. Desigur, nu toți credincioșii bolnavi se vindecă prin Maslu. Efectul tainei depinde, în primul rând, de tăria credinței celui ce o primește. Mântuitorul n-a făcut minuni în părțile Nazaretului, din cauza necredinței lor (Marcu 6, 1; 5-6), iar celor pe care i-a vindecat le-a zis: „Fie vouă după credința voastră” (Matei 9, 22, 29; 15, 28; 8, 10, etc.). Bineînțeles, este la fel de dificil și să circumscrie efectele binecuvântate ale Tainei Maslului doar asupra părții trupesti sau sufletești a credinciosului, întrucât omul posedă o structură psihosomatică unitară.

Există unele practici privitoare la Taina Sfântului Maslu ce provoacă o reacție pastoral-teologică. Astfel, un prim aspect îl prezintă problema „Maslului de obște”, adică săvârșirea Tainei pentru un grup mai mare de credincioși. Într-adevăr, posibila explicare a acestui ritual ține de convingerea că, în urma păcatului strămoșesc, nimeni nu este absolut sănătos (chiar dacă aparențele ar lăsa să se înțeleagă aceasta). Fiecare om este marcat de păcat și de urmările sale, ceea ce nu face ca Maslul „de obște” să fie superfluu. Pe de altă parte însă,

eficacitatea Tainei depinde de modul în care ea este săvârșită, în mod corect sau incorect, și de aceea preotul trebuie să aibă tăria de a rezista ispitelor de a „folcloriza” ritualul Maslului sau să răspundă pozitiv la solicitările credincioșilor (în sensul că cel care plătește acela și dictează...) aflați în căutare de mijloace „senzaționale” de vindecare. Mai mult decât atât, Maslul trebuie privit în relația sa strânsă cu celelalte Taine, și în special cu Pocăința și Euharistia. De aceea, Maslul nu trebuie să înlocuiască celelalte Taine, decăzând într-un ritual magic ce acționează vindicativ independent de starea trupestă, psihică și morală a credinciosului. Cu alte cuvinte, Maslul nu este o replică dată unor descântece sau acte magico-vrăjitoarești, la fel cum preotul nu este un înlocuitor autorizat al vrăciului sau descântătorului (Detalii la N. Necula 2001:405-407).

Nu negăm roadele pe care le aduce Maslul de obște, pe toate planurile, în viața celor ce alcătuiesc comunitatea eclezială, atrăgând în același timp atenția ca această practică a Bisericii să nu devină fără sens, să nu se îndepărteze de semnificația și funcția pe care a precizat-o Sfântul Iacov: „Săvârșirea Maslului de obște este, fără îndoială, un lucru bun, un mijloc de pastorație, o cale de a-i aduce și a-i ține pe credincioși legați de biserică și o lucrare de a ieși în întâmpinarea și rezolvarea nevoilor spirituale ale lor. În această privință ar fi de dorit însă să se păstreze caracterul și destinația slujbei de lucrare tămăduitoare și sfințitoare și de a nu o transforma în mijloc de rezolvare a tuturor problemelor și greutăților vieții, de împlinire a oricărui dorințe, substituind alte taine, ierurgii și lucrări sfințitoare, banalizând-o și coborând-o la nivelul unei simple dezlegări sau rugăciuni” (*Ibid.* p. 407).

Mai amintim și că, cu această ocazie, în unele locuri se obișnuiește să fie aduse piese de lenjerie ale anumitor bolnavi, credincioși care nu pot veni în acel moment la slujbă sau ale altora care nici măcar nu cred în eficiența celor ce se săvârșesc în biserică. Se crede că aceste piese de lenjerie (sau ale obiecte) binecuvântate și unse cu untdelemn sfințit, utilizate de persoanele vizate, vor aduce acestora sănătate sau le vor împlini ale trebuințe, iar în cazul celor necredincioși, aceste haine vor face ca respectivele persoane să se apropie de Dumnezeu. De multe ori aceste piese de lenjerie sunt aduse spre ungere pentru scopuri care nu au nimic comun cu ceea ce Biserica învață că se împlinesc prin Taina Maslului. Drept urmare, au sau nu

efectul scontat rugăciunile rostite peste hainele persoanelor vizate și ungerea cu untdelemn a acestor haine? (Discuție la A. Manolache 2004:145)

Răspunsul ar trebui să țină cont de aceste două aspect: pe de o parte, este adevărat că, după Întrupare, materia a reprimat capacitatea de a fi mijloc de transmitere a harului lui Dumnezeu, așa cum mai știm, fie din Sfânta Scriptură (F.Ap. 19, 12), fie din alte monumente ale Sfintei Tradiții, că atingerea unor obiecte ale Apostolilor sau a unor sfinți le aducea uneori credincioșilor vindecarea de boli; pe de altă parte însă, acest fapt nu este nici pe departe sinonim cu „obiceiul” de a aduce hainele unor credincioși sau necredincioși pentru a fi binecuvântate și unse, cu speranța că respectivelor persoane li se vor împlini dorințele – vindecarea fiind doar una dintre aceste dorințe – în chip automat, pur și simplu pe baza dorințelor lor sau a celor din jurul lor, deci la distanță. Fără a fi vorba de o negare a puterii binecuvântării, a posibilității de transmitere a harului prin materie sau a posibilității lui Dumnezeu de a săvârși minuni, nu putem uita, în același timp, că nici o Sfântă Taină nu poate fi administrată în absența (sau fără liberul consimțământ) al primitorului; apoi, în cadrul Maslului, singura materie purtătoare a harului este untdelemnul sfințit cu care trebuie uns direct cel bolnav, nu hainele acestuia (și mai ales în lipsa celui pentru care se săvârșeste Taina).

Într-un fel, modul de gândire ce stă la baza Maslului „de obște” se regăsește și la baza ritualului Maslului „la hotar”. Săvârșit în unele zone din Biserica Ortodoxă Română cu ocazia anumitor momente semnificative din timpul anului, legate mai ales de ciclul agricol (sfințirea holdelor la Rusalii), Maslul „la hotar” este una dintre rânduilele liturgice care extinde Maslul de la credincioși la întreg mediul înconjurător. Se poate vorbi astfel de o înnoire a omului și a zidirii în Hristos în cadrul slujbelor bisericești – inclusiv a Maslului –, de o „metamorfoză sacramentală” (mitr. Ioannis Zizioulas 1999:11-16) ce trimite la vindecarea omului și a lumii într-un alt înțeles decât cel obișnuit. În fapt, este însă o slujbă-hibrid ce se depărtează și mai mult decât Maslul „de obște” de sensul primar al textului din Iacov 5, 14-15. De aceea slujba aceasta trebuie privită cu mare reticență.

(continuare în p. 9)

Lect. Dr. Ciprian Iulian TOROCZKAI

Contextul vieții, opere și doctrinei sfinților Ioan Damaschin și Teodor Studitul

Sfântul Ioan Damaschin (676-749 d.Hr.) s-a născut în Damasc (Siria) într-o familie nobilă de sirieni creștini. Până în 718, când califul Omar al II-lea inițiază o campanie anti-creștină, tânărul Ioan va prelua funcțiile administrativ-fiscale moștenite în familia sa. Din acest an se refugiază cu fratele său, Cosma, la Mănăstirea Sfântul Sava din Palestina, unde va rămâne până la sfârșitul vieții. Va fi hirotonit preot și va sluji în Biserica Învierii din Ierusalim. Sfântul Ioan Damaschin a fost canonizat, ziua lui de cinstire fiind fixată atât în Biserica Ortodoxă, cât și în cea Catholică, pe 4 decembrie.

Iconoclasmul debutează oficial odată cu cele două edicte ale împăratului Leon Isaurul (din 726 și 729), care justifică dictatura în probleme teologice prin dubla sa calitate, de împărat și preot (principiul cezaro-papist). Sfântul Ioan Damaschin îi răspunde că doar sinodul are dreptul să se pronunțe în această problemă [Sfântul Ioan DAMASCHIN, *Cultul sfințelor icoane. Cele trei tratate contra iconoclaștilor*, traducere din lb. greacă, introducere și note de pr. prof. Dumitru Fecioru, E.I.B.M.B.O.R., București, 1998, p. 17].

Opera Sfântului Ioan Damaschin cuprinde lucrări dogmatice, polemice, exegetice, moral-ascetice, omiletice și poetice. Cronologic, Sfântul Ioan a scris contra iconoclaștilor: scrisori (datând din perioada de început a ereziei), trei tratate elaborate și, spre sfârșitul vieții, scrieri contra împăratului Constantin Copronim și a sinodului iconoclast din 754. Sub numele lui apar cele trei „Tratate contra celor care atacă sfintele icoane”, „Cuvânt propriu să convingă despre sfintele și cinstitele icoane către toți creștinii și către împăratul Constantin Cobalinu și către toți ereticii”, „Epistolă către împăratul Teofil despre sfintele și cinstitele icoane”, „Dialog înfierător contra iconoclaștilor”. Direcțiile tematice principale ale gândirii și opere sale sunt polemica împotriva iconoclasmului și combaterea ereziilor (nestorianismul). După învățătura Sfântului Ioan Damaschin, viața creștină trebuie să se orienteze după viziunea corectă a lui Dumnezeu, adică după iubirea față de Dumnezeu, însoțită

de sfințenia vieții. Vederea slavei Tatălui este mijlocul liturgic, haric și simbolic de Icoana lui Iisus Hristos.

Dintre toate, „Tratatele” despre icoane au influențat gândirea teologică și canoanele iconografiei creștine, provenind din plină epocă iconoclastă. Cele trei tratate încearcă să ofere răspunsuri unor credincioși care nu înțeleseseră definițiile icoanei și venerării corecte a acestora, sistematizându-le și argumentându-le cu citate din Sfinții Părinți anteriori (144 de mărturii autentice).

Sfântul Ioan Damaschin a fost supranumit „trâmbiță de deșteptare” a creștinilor din erezia iconoclastă (Pr. Prof. D. Fecioru) și autorul „primei teologii dogmatice a cultului icoanelor” (Louis Bréhier) [*Ibidem*, p. 3 și 18]. Sfântul Ioan Damaschin este un teolog al definițiilor.

Metoda expunerii din cele trei „Tratate” este comună tuturor scrierilor damaschine: „adaugă expunerii teologice icoanelor dialectica noțiunilor; și nu se va putea înțelege doctrina lui Damaschin despre icoane, dacă nu se va ști, mai întâi, ce înseamnă icoană și închinare” [*Ibidem*, p. 18]. Icoana nu se identifică cu originalul. „Icoana este o semănare – scria Sfântul Ioan – ομοίωμα, un model, παράδειγμα, o întipăritură a cuiva, care arată în ea pe cel care este înfățișat în icoană”. Icoana pune în evidență originalul, nu îl substituie. Ea ajută simțurile limitate, și „ghidează cunoștința” [*Ibidem*, p. 19]. Icoanele sunt de mai multe feluri: naturale (cum fiul este chip al tatălui biologic), ideatice (planul lui Dumnezeu de a crea lucrurile), imitative (cum este omul icoana Sfintei Treimi: minte, cuvânt și duh), analogice (ca, de exemplu, soarele și lumina pentru exprimarea dumnezeirii), profetice (ca cele din Vechiul Testament, tip-antitip și profețiile eshatologice), toate acestea exprimate prin scris sau prin imagini plastice.

Definiția închinării presupune distincția dintre absolut și relativ. Închinarea absolută (adorarea, λατρεία) este datorată exclusiv lui Dumnezeu și este diferită de închinarea relativă (venerarea persoanelor și obiectelor, προσκύνησις, care stau în legătură cu divinitatea și care condiționează închinarea).

De aici, posibilitatea și legitimitatea folosirii icoanelor pornesc de la principiul: „este firesc că se pot înfățișa în icoană corpurile, ca unele ce au forme, limite corporale și culoare” [*Ibidem*, p. 24]. De aceea se poate reprezenta tot ce este văzut, circumscris în timp și spațiu, inclusiv pe Fiul lui Dumnezeu, născut Om din Fecioara Maria, pe Cel care „Dumnezeu fiind în chip, S-a făcut Om” (Fil. 2, 6-7).

Despre legitimitatea folosirii icoanelor în cult, Sfântul Ioan Damaschin aduce argumente biblice (pe Moise care brodează chipuri de heruvimi pe perdeaua catapetesmei) și pedagogice (Dumnezeu a interzis icoanele în Legea Veche pentru că nu se înțelegea deplin taina Întrupării Cuvântului). Sfântul Ioan reia argumentul Sfântului Vasile cel Mare: „Cinstea adusă icoanei se îndreaptă către cel înfățișat în icoană”, criticând inconsecvența iconoclaștilor, care cinsteau lemnul Crucii, piroanele și Mormântul Domnului. „Dacă mă închin și respect, ca pe niște cauze ale mântuirii, crucea, lancea, trestia și buretele..., nu mă voi închina icoanelor făcute de credincioși cu scop bun, spre slava și amintirea patimilor lui Hristos?”, se întreba acesta [*Ibidem*, p. 29].

Mai târziu, Sfântul Teodor Studitul va prelua o serie de interpretări simbolice vechi-testamentare despre Fecioara Maria: „Betleemul cel inteligibil, locașul cel din Efrata” (Miheia 5, 1), „muntele umbrat al fecioriei” (Avacum 3, 3: „Dumnezeu vine din Teman, și Cel Sfânt, din muntele Paran! Sela (oprire) – Slava Lui acoperă cerurile și tot pământul este plin de slava Lui!”), „sfeșnic aurit și purtător de lumină, din care a strălucit celor din întuneric și care stăteau în umbra morții lumina cea neapropiată a dumnezeirii”, „altarul milei” (Maleahi 1, 7: „Voi aduceți jertfă pe altarele Mele pâine spurcată. Și mai ziceți: *Cu ce Te-am necinstit?* Fiindcă ați zis: *Masa Domnului este de ocară!*”), „carte sfințită a poruncilor” (Ier. 30, 2:

(continuare în p. 9)

Pr. Dr. Valentin DELCĂ

Pictura pe sticlă din Țara Făgărașului

Patrimoniul cultural-bisericesc al Țării Făgărașului nu este descoperit la adevărata lui valoare. Acum 300 de ani „efortul brâncovenesc” și „cel șagunian” de a pune în valoare priceperea românilor transilvăneni a fost unul considerabil, în epoca habsburgică. Acest lucru obligă generațiile actuale măcar la un minim efort de valorificare a ceea ce s-a reușit acum trei secole, aceasta și pentru că se simte nevoia unui apostolat din ce în ce mai prezent într-o societate măcinată de influențe străine neamului, culturii și religiozității românești.

Ce-i lipsește patrimoniului cultural-bisericesc făgărășean? O monografie a școlilor înființate de parohiile ortodoxe, o monografie dedicată patrimoniului făgărășean al icoanelor pe sticlă și, nu în ultimul rând, o monografie a parohiilor și comunităților ortodoxe făgărășene. Pe lângă toate acestea, Țării Făgărașului îi lipsește personalitatea istoric-bisericească, pusă în valoare de Sfântul Constantin Brâncoveanu, dusă mai departe de Sfântul Andrei Șaguna și, din nefericire, trecută sub colbul uitării de generațiile recente.

Muzeul de istorie din Alba Iulia se laudă zilele acestea cu cel mai important patrimoniu bisericesc, compus din icoane pe sticlă, obiecte bisericești vechi și un număr impresionant de mare de cărți de cult, tipărite în secolele XVI, XVII și XVIII. Recent, un anonim făgărășean, fost coșar al Țării Făgărașului, a fost declarat cetățean de onoare al Făgărașului. Motivul: cel mai cunoscut colecționar de icoane pe sticlă din țara noastră. Făgărășenii cunosc faptul că, pe la colțuri – cum suntem învățați noi românii –, vestitul colecționar recupera icoanele vechi pe sticlă din podurile bisericilor a căror hornuri le curăța, în schimbul unor sume modice. Azi, cetățean de onoare al Făgărașului, cu un patrimoniu incommensurabil. Cu siguranță, nu el este de vină, ci ignoranța, goana după câștig rapid și fără efort etc.

Despre o adevărată școală de pictură pe sticlă nu poate fi vorba în Țara Făgărașului, cu excepția școlii de iconari organizată pe lângă Mănăstirea de la Sâmbăta de Sus, eminentamente monahală, dar la care au învățat și laici din zona Făgărașului. Au mai existat, în schimb, atelierele de pictură pe lângă iconarii făgărășeni consacrați de-a lungul timpului, ateliere precum cele de la Arpașu de Sus, Avrig, Ucea de Sus, Porumbacu, Cârțișoara, Mănăstirea Sâmbăta de Sus, Cincu, Comăna de Sus, Făgăraș.

Condițiile apariției icoanelor pe sticlă în Țara Făgărașului – glăjăriile

Apariția și dezvoltarea glăjăriilor au reprezentat condiții favorabile nașterii și evoluției icoanelor pe sticlă. Glăjăriile făgărășene, sau atelierele de producere sticlei, sunt primele glăjării atestate documentar în Transilvania, conform studiilor istoricilor dr. Herbert Hoffmann și S. Takats [Apud Iuliana Dancu, Dumitru Dancu, *Pictura țărănească pe sticlă*, Editura Meridiane, București, 1975, p. 15].

Glăjăriile atestate documentar în Țara Făgărașului sunt: 1541? – Arpașu de Sus, 1602 – Făgăraș – Gabriel Bethlen, principele transilvan, 1614 – Tâlmăciu, 1625 – Porumbacu de Sus, 1738 – Cârțișoara, 1750-1800 – Ucea de Sus, 1892 – Avrig.

Din 21 de glăjării atestate documentar în Transilvania, șapte și-au desfășurat activitatea în Țara Făgărașului.

Iconari făgărășeni cunoscuți cu numele

Nu există documente care să facă referire la originea picturii pe sticlă în Ardeal, și nici în Țara Făgărașului. Fiind un meșteșug eminent popular, nimeni nu s-a gândit că ar deveni utilă o istorizare a meșteșugului popular al icoanelor pe sticlă, fenomen istoric regăsit și în alte meșteșuguri populare, cum ar fi țesătoria, broderia, jocăria sau pielăria.

Ioan Pop (1794?–1870) este primul iconar făgărășean cunoscut cu numele, care, prin întreaga sa creație, a influențat hotărâtor această artă în Țara Făgărașului și care este considerat drept cel mai valoros pictor de icoane pe sticlă din Transilvania. Unii cercetători l-au considerat originar din zona satului Nicula, cert este că numele este apropiat satului făgărășean Lisa, el fiind cel mult ucenic al vreunui meșter popular niculean, deși și această afirmație este probabilă.

În zona Țării Oltului s-au găsit mai multe icoane pe sticlă, pictate în prima jumătate a secolului al XIX-lea,

care, din punct de vedere stilistic, se apropie foarte mult de arta iconarilor din Șcheii Brașovului, și care s-au găsit pe un areal cuprins între Făgăraș și Rupea. Absența icoanelor realizate după 1850, în această zonă, poate fi pusă în legătură cu o posibilă mutare a artiștilor în Brașov. Localizarea acestui centru poate fi satul Comăna de Sus, unde a existat o glăjărie.

O cercetare serioasă în ceea ce privește icoanele pe sticlă din Țara Făgărașului a întreprins Dumitru și Iuliana Dancu, care afirmă fără echivoc faptul că „aici pictura pe sticlă dobândește expresia cea mai românească ca spirit și formă, culminând în opera celor doi mari pictori populari, Moga și Țimforea” [Iuliana Dancu, Dumitru Dancu, *Pictura țărănească pe sticlă*, Editura Meridiane, București, 1975, p. 68].

Cercetătorii sus-amintiți vorbesc de mai multe generații de pictori pe sticlă:

- Iona Popp Moldovan (1744-1869), originar din Nicula, se stabilește la finele sec. XVIII în satul Galați, în 1808 se mută în Făgăraș și din 1818 se stabilește în Șcheii Brașovului;
- Savu Pop pictează pe la 1821;
- Nicolae Grecu, sec. XIX, originar din Arpașu de Sus;
- Irimie Ion Pop din Făgăraș, cu icoane date în 1841 și 1845
- Ion Pop de la Făgăraș, cu icoane semnate și date între 1834 și 1865;
- Ioan Pop din Făgăraș cu icoane date și semnate între 1852-1861;
- Tămaș și soția, originari din Nicula, stabilit în Galați și apoi în Făgăraș;
- Petru Tămaș (1921), fiul lui Tămaș;
- Ana Tămaș, căsătorită Deji, fiica lui Tămaș, care mai picta pe la 1934;
- Linteș, originar din Făgăraș, stabilit în Bihor, pictează pe la 1895;
- Savu Moga (1816-1899) din Arpașu de Sus;
- Ion (Ianoș) Purcariu din Oprea-Cârțișoara, sfârșitul sec. XVIII, început de sec. XIX;
- Matei Purcariu, zis Țimforea (1836-1906) tot din Oprea-Cârțișoara, fiul lui Ion;
- Ion Purcariu (1869), tot din Oprea-Cârțișoara, fiul lui Matei, icoană datată 1900;
- Gheorghe Furnică – atestat în comuna Mateiaș, jud. Brașov, icoană datată 1875 [Ibidem, p. 135-136.]

O cercetare organizată în Făgăraș, mai precis în satul Drăguș, a fost desfășurată la sfârșitul anilor '30, de către Institutul Social Român (sub îndrumarea lui Dimitrie Gusti). O statistică a Lenei Constante [Lena Constante, *Pictura pe sticlă în satul Drăguș*, în „Artă și tehnică grafică”, Buletinul Imprimeriilor Statului, caietul 6, decembrie 1938 – martie 1939] prezintă date istorice de o importanță deosebită pentru înțelegerea unui aspect religios privind viața cotidiană a țaranului român transilvănean din prima jumătate a sec. XX. Potrivit acesteia, în satul Drăguș, în 285 de case s-au numărat: 845 icoane tipărite, 689 icoane pe sticlă, 49 icoane tipărite cu rama pictată pe sticlă și doar 7 icoane pe lemn, în total 1590 de icoane diverse, în medie două icoane la o casă.

Matematic, din suma acestor icoane 43,4% o reprezintă icoanele pe sticlă, ceea ce reprezintă, atât prin număr, cât și prin procent, o evidentă frecvență a acestui tip de icoană în respectiva comunitate, care, probabil, era asemănătoare cu alte localități rurale făgărășene. Pentru drăgușeni icoana era considerată și o „podoabă a casei”, iar atunci când se spargea, icoanele fiind sfințite, cioburile se aruncau în fântână. Lena Constante atribuie aceste icoane școlii de la Brașov, lui Savu Moga, Petru Tămaș și fam. Deji din zona Făgăraș, lui Matei Țimforea din Cârțișoara, lui Fain Gherghel din Nicula și lui Ion Pop [Ibidem, p. 71-73].

Școala de pictură pe sticlă de la Mănăstirea Sâmbăta de Sus

Această școală s-a format târziu, în jurul anilor 1958, când monahul Timotei Tohăneanu întreprinde o cercetare

Arhim. T. Tohăneanu în mijlocul colaboratorilor săi

a zonei mănăstirii brâncovenești de la poalele nordice a Munților Făgăraș – mai precis satele Sâmbăta de Sus, Sâmbăta de Jos, Drăguș, Lisa, Viștea, Arpaș, Cârțișoara ș.a. căutând icoane vechi pe sticlă și lemn, meșteri populari și meșteșuguri tradiționale.

După ce reușește să adune mai multe exemplare unice din satele făgărășene, Arhimandritul Timotei organizează mai multe expoziții cu icoane pe sticlă, prima la Brașov în august 1970, iar cea de-a doua la București, în martie 1973. Acest lucru va face Mănăstirea mai cunoscută, bucurându-se de foarte mulți vizitatori [Arhim. Timotei Tohăneanu, *Pictura pe sticlă*, Editura Centrul Mitropolitan Sibiu, 1987, p. 23].

Acest flux de turiști, dar și dorința de a reinvia meșteșugul icoanelor pe sticlă, îl va determina pe arhimandritul Timotei să pună bazele unui atelier de pictură a icoanelor pe sticlă. Datorită aptitudinilor personale, dar și dorinței de a contribui la prestigiul mănăstirii făgărășene, ieromonahul Gheorghe Morar, cu numele de călugărie Calinic, născut în 1943, devine cel mai bun ucenic al inițiatorului atelierului de icoane. „Sânguina și îndemânarea în mănuierea penelului, calitățile de colorist și de armonist al culorii”, sunt cuvinte cu care îl aprecia arhimandritul Timotei pe ieromonahul Calinic.

La fel de promițător a devenit și ierodiaconul Ieronim Coldea, râvnitor în ucenicia pe care o face în arta populară a picturii pe sticlă.

Stilul arhimandritului Timotei se poate caracteriza în trei linii principale:

1. păstrează firescul iconăritului popular transilvănean;
2. pune accent pe istoria noastră națională, reinviind chipuri de martiri, domnitori și voievozi români;
3. inserează bucăți vii de culoare și desen valorificând folclorul zonal făgărășean.

Toate acestea vin să confirme ceea ce spunea marele istoric Nicolae Iorga: „toate acestea formează încă o deosebire între icoanele românești, pe de o parte, și cele grecești sau rusești, pe de altă parte” [Nicolae Iorga, *Icoana Românească*, 1933].

O icoană ce a adus arhimandritului Timotei Tohăneanu un renume național, a fost icoana: Sfântul Ștefan cel Mare și brașovenii: ilustrul domnitor este zugrăvit într-un moment în care încurajează relațiile de schimb dintre Moldova și Transilvania. Lucrarea i-a adus autorului, între alte distincții, premiul I și titlul de laureat al festivalului național „Cântarea României”, la ediția din 1981-1983.

Atelierul de pictură de la Mănăstirea de la Sâmbăta de Sus dăinuie și astăzi, unde coordonator este ucenicul arhimandritului Timotei, Ieroschimonahul Calinic. Un venit sigur al mănăstirii făgărășene o reprezintă și valorificarea icoanelor realizate pe sticlă, vechiul meșteșug popular devenind nu doar un accesoriu de casă al românilor și occidentalilor care i-au contact cu Mănăstirea, ci un bun de lux, mai ales că icoanele pe sticlă realizate în ultimii ani au împrumutat tehnici moderne ale icoanelor pe lemn, cum ar fi culorile tehnologice (spre deosebire de cele tradiționale sau populare), foițele de aur, calitatea superioară a sticlei (spre deosebire de sticla anilor 1800, mult mai rigidă, cutată sau ondulată și neregulată) etc.

Pr. Alexandru SOCACIU

Misiunea Bisericii Ortodoxe și provocările sale interne (VI)

(urmare din p. 7)

De-a dreptul periculoasă este o practică necanonică privitoare la Taina Sfântului Maslu: „deschisul Cărții”. Recursul la vrăjitoare s-a generalizat în zilele noastre nepermis de mult, demonstrând ignoranța unor preoți, cât și nevoia unor credincioși de a apela nu la riturile Bisericii, ci la practici vrăjitoarești (neglijând astfel mesajul biblic al episodului cu regele Saul, vezi I Regi cap. 28). Credincioșii aceștia înseamnă că nu cunosc valoarea și sensul Tainelor, ceea ce, în ultimă instanță, atrage atenția tot asupra lipsei de catehizare a preotului. Pentru acești „credincioși” momentul „deschiderii cărții” reprezintă chiar „punctul culminant” al slujbei Maslului (deși „deschisul cărții” nu are loc exclusiv la Maslu), restul aproape nemaicontând pentru ei. Dar, după cum am arătat, altul este sensul mistico-sacramental al Maslului – unul mult mai profund decât cel sugerat de practica necanonică a „deschisului Cărții” ... Acest obicei este așadar unul de natură superstițioasă, necunoscut de tradiția și de practica noastră bisericească, motiv pentru care trebuie înlăturat cu desăvârșire (fiind ceva cu totul nedemn de această Taină și de săvârșitorii conștiinței ai lucrurilor sfinte).

În final ne referim pe scurt și la aspectele misionare pe care le implică Taina Maslului. Din punctul de vedere al misiunii interne, trebuie subliniat caracterul prin excelență comunitar al Tainei Sfântului Maslu. Astăzi ne este mult mai dificil să intuim caracterul prin excelență comunitar pe care l-a avut în istoria Bisericii Maslul. Acest aspect se reflecta în chiar modul în care se săvârșea Taina: după unele mărturii, Maslul

era săvârșit într-un paraclis particular de către șapte preoți în șapte zile consecutive! Chiar dacă este posibil ca această amplă rânduială să nu fi fost generalizată, ceea ce rămâne demn de interes pentru noi este prezența comunității alături de cel bolnav un timp cât mai îndelungat. Este o realitate că omul contemporan evită „să dea ochii” cu suferința. Azilele sunt din ce în ce mai pline de oameni bătrâni și suferinzi, priviți ca un „balast” chiar și de către cei mai apropiați din familie, cu atât mai mult de către ceilalți membri ai parohiei. De aici revine și responsabilitatea preotului de a le reaminti credincioșilor responsabilitatea lor ca „mădulare ale Trupului lui Hristos” – Biserica, față de toți ceilalți și, mai ales, față de cei bolnavi. În textul de la Iacov cap. 5, ver. 14 sunt amintiți acei *presbiteri* care trebuie să fie chemați la cel bolnav. După unii autori, aceștia nu erau toți hirotoniți, în timp ce alți teologi ortodocși sunt de o opinie contrară. Indiferent care ar fi fost situația, rămâne o cerință stringentă ca întreaga Biserică să se adune în jurul celui aflat în suferință (de unde accentul pus pe co-slujirea preoților cu laicii).

O ultimă chestiune abordată se referă la caracterul misionar al Tainei Sfântului Maslu. Astfel, pe de o parte, ca și în celalte Taine ale Bisericii, Botezul reprezintă condiția indispensabilă pentru ca cineva să poată accede la ele (I. Foundoulis 2008:265-266) – deci heterodocșii nu pot lua parte la Taina Maslului. Pe de altă parte însă, prin însăși caracterul său, Taina Maslului îi apropie pe creștinii ortodocși cel mai mult de semenii lor, indiferent de confesiunea lor, și

aceasta pentru că vorbim despre reflectarea însăși a misiunii Bisericii, care încă de la începutul ei însoțea predicarea și răspândirea Evangheliei cu vindecarea de boli și izgonirea demonilor. Drept urmare, a fi aproape de cei bolnavi dintre ortodocși poate constitui prilejul unei mai strânse apropieri și de ceilalți din jur care nu sunt ortodocși, mai ales că într-o situație dificilă cunoașterea lui Dumnezeu poate căpăta alte dimensiuni. (A se vedea întreaga argumentație la P. Meyendorff 2011:93-94).

În concluzie, nu pot exista membrii ai comunității ecclezi-ale angajați deplin și conștient în misiune decât dacă aceștia exprimă autentică învățătură evanghelică și se împărtășesc în mod deplin și conștient de harul ce izvorăște din lucrarea sacramental-harismatică a Bisericii Ortodoxe.

Bibliografie (selectiv): Andrei Pleșu, „Igiena credinței”, în *Dilema Veche*, nr. 674, 19-25 ianuarie 2017 (<http://dilemaveche.ro/sectiune/situatiunea/articol/igiena-credintei>); Mircea Eliade, *Memorii (1907-1960)*, ed. a II-a, Humanitas, București, 1997; Nicolae Necula, *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. 2, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2001; Anca Manolache, *Sfintele Taine în viața Bisericii*, Renașterea, Cluj-Napoca, 2004; Ioannis Zizioulas, *Creația ca Euharistie*, trad. Caliope Papacioc, Editura Bizantină, București, 1999; Ioannis Foundoulis, *Dialoguri liturgice. Răspunsuri la probleme liturgice*, vol. 1, trad. Pr. Victor Manolache, Editura Bizantină, București, 2008; Paul Meyendorff, *Taina Sfântului Maslu*, trad. Cezar Login, Renașterea, Cluj-Napoca, 2011.

Contextul vieții, operei și doctrinei sfinților Ioan Damaschin și Teodor Studitul

(urmare din p. 7)

„Așa zice Domnul Dumnezeu lui Israel: Scrie-ți într-o carte toate cuvintele pe care ți le-am grăit Eu” [Sfântul Teodor STUDITUL, „Din cuvântul de închinăciune la Adormirea Preasfintei Stăpânei noastre, de Dumnezeu Născătoare și pururea Fecioară Maria”, în *Cuvântări de laudă la Adormirea maicii Domnului*, traducere din greaca veche de Parascheva Grigoriu, Editura Sofia, București, 2008, p. 151-153].

Scrisorile despre icoane ale Sfântului Ioan Damaschin au fost compuse în timpul activității sale civile, administrative din Damasc, iar tratatele în Palestina, în timpul slujirii sale ca preot. Tratatul contra împăratului Constantin Copronim a fost scris cel mai târziu în 766, în Constantinopol, anul emiterii edictului iconoclast al împăratului, adică într-o perioadă de acalmie, de pace. Se pare că perioada scrierii este între 715-730, deoarece este menționat patriarhul Gherman al Constantinopolului. Iată că paternitatea scrierilor Sfântului Ioan Damaschin trecuse dincolo de moartea sa (749), într-o tradiție apologetică perpetuată până la sinodul din 854, când a fost restabilit definitiv cultul icoanelor în Biserică [Sfântul Ioan DAMASCHIN, *Cultul sfințelor icoane...*, p. 11]. De asemenea, „Epistola către împăratul Teofil” nu îi aparține Sfântului Ioan, deoarece datarea ei este contemporană domniei împăratului Teofil (829-842), mult după moartea Sfântului Ioan. Despre rolul educativ și haric al icoanelor, Sfântul Ioan Damaschin a deschis o lungă tradiție artistică, pedagogică și harismatică, în care se împletesc stiluri și programe iconografice cu icoanele „făcătoare de minuni”. „Întru însă în biserică – scria acesta –... podoaba picturii mă atrage să mă uit... și, pe nesimțite, gloria lui Dumnezeu pătrunde în suflet... Căzând la pământ, mă închin lui Dumnezeu, ... și mă măntui” [*Ibidem*, p. 30]. Pr. Prof. Viorel Ioniță afirma că Sfântul Ioan Damaschin „restabilește nu numai legitimitatea cultului Sfinților în raport cu cultul Mântuitorului, ci și cultul icoanei sfinților în raport cu cultul icoanei Mântuitorului” [Pr. Prof. Viorel IONIȚĂ, „Sfântul Ioan Damaschin, apărător al cultului sfințelor icoane” la <http://www.crestinortodox.ro/sarbatori/cuviosul-ioan-damaschin/sfantul-ioan-damaschin-parator-cultului-sfintelor-icoane-69559.html>, accesat la 21.04.2017, ora 22.53].

După moartea sa, la sinodul iconoclast din 754, va fi condamnat din nou, iar împăratul Constantin Copronim îl va anatemiza în fiecare an până la sfârșitul domniei sale (775). Persoana și opera Sfântului Ioan Damaschin vor fi reabilitate abia la al VII-lea Sinod ecumenic (Niceea, 787). Sfinții Părinți de la al VII-lea Sinod Ecumenic reconfirmă dogma sfințelor icoane, hotărând: „Noi păstrăm fără înnoire toate tradițiile bisericești așezate pentru noi prin scris sau în chip nescris, dintre care una este și închipuirea icoanelor prin zugrăvire, ca una ce concordă cu istoria propovăduirii evanghelice și care ne servește spre încredințarea întrupării adevărate – iar

nu închipuite – a lui Dumnezeu Cuvântul și spre un astfel de folos” [Leonid USPENSKY, *Teologia icoanei în Biserica Ortodoxă*, traducere de Teodor Baconsky, Editura Apologeticum, 2006, p. 43], iar la sinodul de la Constantinopol din 843 se va consfinți definitiv biruința teologiei icoanei.

Cea mai importantă contribuție teologică în apărarea sfințelor icoane a avut-o Sfântul Teodor Studitul în timpul celei de-a doua perioade a iconoclasmului (814-842 d.Hr.). De fapt, meritul reinstaurării cultului icoanelor l-au avut monahii bizantini, mai ales cei din partida rigoristă a Sfântului Teodor Studitul. Teodor s-a născut în anul 759 d. Hr., la Constantinopol, ca fiu al unui funcționar imperial iconodul, Photeinos, și al Theoktistei. A primit o educație umanistă amplă, dar austeră, prin evlavia monastică impusă în familie de mama sa. Unchiul său, Platon, retras ca pustnic pe Muntele Olymp din Bythia, va converti aproape întreaga familie la monahism. Tatăl, mama și cei trei fii: Teodor, Iosif și Eftimie, vor întemeia o mănăstire domestică cu peste o sută de monahi, pe proprietatea lor din Sakkoudion. În anul 794, după moartea unchiului său, Platon, și la puțin timp după Sinodul VII Ecumenic (787), Teodor este hirotont preot și numit egumen al mănăstirii. În 798, împărăteasa Irina mută comunitatea din Sakkoudion la Mănăstirea Sf. Ioan Botezătorul din Constantinopol, numită Studion. Viața liturgică, de muncă și de studiu în comunitatea monastică se desfășura permanent după modelul monahilor „neadormiți” (*akoimetoî*), care vor reforma la un moment dat monahismul bizantin [Diac. Ioan I. ICĂ jr., „Neadormiții – monahism răsăritean apostolic: destinul și metamorfozele unei harisme uitate”, în *Ceaslovul și Viețile sfinților monahi Neadormiți*, traducere și postfață Diac. Ioan I. ICĂ jr., Deisis, Sibiu, 2006]. După îndepărtarea de la putere a împărătesei Irina (802) au urmat câteva valuri de persecuție iconoclastă, momente în care monahii studiiți au apelat la arbitrajul papei Leon al III-lea (Epistolele I, 32 și 34). În 809, Teodor și Iosif sunt exilați în Marea Marmara (pe Insulele Prinkipo) în urma deciziei unui sinod „moichian” (despre aplicarea principiului economiei în morală). Următorul împărat, Leon al V-lea, convoacă în 814 o dispută publică între iconoduli și iconoclaști, în care Sfântul Teodor condamnă deschis incompetența dogmatică și morală a împăratului. Persecuțiile reîncep. După numai un an are loc un sinod de condamnare a hotărârilor Sinodului VII Ecumenic, comunitatea de la Mănăstirea Studion este desființată, iar Teodor pleacă în alt exil, în Asia Mică (Bonita și Smyrna). Din exil trimite epistole de încurajare și explicative creștinilor iconoduli, precum și scrisori papei Pascal al III-lea (Epistolele 12, 12 și 13). După 820, noul împărat Mihail al II-lea, recheamă pe Teodor din exil, iar comunitatea monastică se restabilește întâi la Crescent (Nikomedia), apoi pe Insulele Prinkipo. Aici își află sfârșitul vieții Teodor, în anul 826, iar moaștele sale au fost aduse cu cinste la Mănăstirea Studion în anul 844, după biruința finală a Ortodoxiei împotriva iconoclaștilor (843) [Ștefan Ionescu

BERECHET, „Învățătura Sf. Teodor Studitul despre Sfintele Icoane și cinstirea lor”, în revista *Studii Teologice*, nr. 3/2007].

Înainte de moarte, Sfântul Teodor redactează „Tratate antiretice împotriva iconomahilor”, oferind o replică ideologică imperiale. Ideile sale surprind miezul teologic al disputei despre sfințele icoane: antropologia hristologică, în special învățătura despre taina *kenozei* Mântuitorului. Iconoclaștii nu puteau admite că măreția iubirii lui Dumnezeu ar putea fi exprimată prin smerenia chipului uman al lui Iisus Hristos. După învățătura Sfântului Teodor Studitul, prin întrupare se „circumscrie” (*perigraphēi*) nu natura divină, ci Ipostasul Fiului, „astfel încât trăsăturile individuale ale Feței lui Hristos reprezentabile iconografic exprimă Ipostasul Fiului veșnic al Tatălui” [Sf. Teodor STUDITUL, *op. cit.*, p. 40. Volumul cuprinde cele trei tratate contra iconoclaștilor, 15 probleme puse iconomahilor, 7 capitole împotriva iconomahilor și Epistola către Platon despre venerarea icoanelor. În anexă mai cuprinde definiția dogmatică a Sinodului VII Ecumenic și epistola Sf. Grigore de Nyssa despre diferența dintre ființă și ipostas]. Pictarea chipului lui Iisus Hristos nu reprezintă o degradare a lui Dumnezeu, ci este un mijloc paradoxal prin care *kenoza* divină se face mijloc al *theozei* umane. Sfântul Teodor scria că „Hristos și Icoana Lui au același ipostas” [*Ibidem*, p. 41].

După Sfântul Teodor Studitul, icoana există potențial în prototipul ei. Icoana lui Iisus Hristos există în Ipostasul Lui ca „umbra în trup”, astfel încât El este veșnic „prototip al icoanei Sale” [*Ibidem*, p. 36]. Icoana aparține Ipostasului. Mântuitorul este „chipul (icoana) lui Dumnezeu Celui nevăzut” (Col. 1, 15), care nu întrupează o realitate divină generală, ci „trădează un contur precis” (*perigraphēi*) și „configurează” (*charakterizei*), ca ipostas propriu firea divină [Christoph von SCHÖNBORN, *Icoana lui Hristos. O introducere teologică*, traducere de Pr. Prof. Dr. Vasile Răduță, Humanitas, București, 2011, p. 38-39]. Logosul „s-a făcut trup” (In. 1, 14), astfel încât El nu locuiește un trup, ci este trup al Său. Referindu-se la contextul tradiției teologice, cardinalul Christoph von Schönborn menționează două condiții pe care Fiul le îndeplinește ca icoană a Tatălui: „identitatea naturală cu Tatăl” (idee preluată de Sfântul Teodor Studitul de la Sfântul Atanasie cel Mare, † 373) și „identitatea personală a umanității sau trupului lui Hristos cu Logosul divin” (idee preluată de la Sfântul Chiril al Alexandriei) [*Ibidem*, p. 100-101]. Tradiția antropologiei divine va fi continuată de Sfântul Maxim Mărturisitorul, care dezvoltă și explică „ipostasul compus” al Fiului.

În comparație cu Sfântul Ioan Damaschin, Sfântul Teodor Studitul trece peste distincția platonică materie-spirit, vorbind despre natură și persoană [Pr. prof. Dumitru STĂNILOAE, „Idolul ca chip al naturii divizate și icoana ca fereastră spre transcendența dumnezeiască”, în revista *Ortodoxia*, nr. 1/1982]. „Icoana nu aparține ordinii sacramentale, ci participă intențional la Ipostasul Lui”, scria cardinalul Christoph von Schönborn [Christoph von SCHÖNBORN, *op. cit.*, p. 153].

SPOVEDANIE ȘI INTELIGENȚĂ EMOȚIONALĂ

Conștiința de sine

„Să veghem, așadar, prea iubiți frați, și străduindu-ne din toate puterile, să înfruntăm atacurile dușmanului furios și săgețile lui, care, aruncate în toate părțile corpului, ne pot străpunge și răni grav, să le respingem prin vegherea noastră întreagă și plină de răspundere...”

(Sfântul Ciprian al Cartaginei)

Ochiul atenției se focusează acum pe preotul duhovnic și pe raportarea lui launtrică la procesul îndrumării duhovnicești prin intermediul Tainei Spovedaniei. A pune accentul quasi-exclusiv pe semnificațiile pe care le presupune TAINA ar însemna, după cum ne-a atenționat A. Schmemmann, a friza magia. La fel cum a aloca rolul preponderent CUVÂNTULUI OMENESC vizează ideologia. Cred că, superficial văzând lucrurile, discursul sacramental privind Spovedania se poate odihni pe supraevaluarea lucrării dumnezeiești în același timp, desconsiderând „smerit” contribuția omenească a duhovnicului. Și totuși, nu numai pământul inimii penitentului poate fi viciat, însăși sămânța putând fi expirată datorită depozitării ritualice într-o rețetă a experienței... de ani de zile și care nu mai ține cont de piagetianul particularităților de dezvoltare sufletească și trupească a credinciosului. Chiar pământul inimii duhovnicului – ca sediu simbolic al emoțiilor – poate fi bătătorit de uzanța experienței automatizate. Redestelenirea lui, reaerarea acestui pământ, repnevmatizarea sau, dacă vreți, reînduhovnicirea lui se impune ca o perpetuă reconectare la Duhul-Vânt care suflă unde voiește. Rugăciunea dinaintea mărturisirii propriuzise a credinciosului se face și pentru preotul duhovnic, care prin rostirea ei favorizează unirea cu sine a lui. Cercetările psihologice care s-au făcut asupra oamenilor care se roagă arată că psiho-somatica rugătorului arată o liniște și o pace a sistemului nervos, o relaxare generală care se reflectă în scăderea ritmului cardiac și în creșterea debitului cerebral al hormonilor fericii. Cât este vorba de har și cât de psiho-somatică nu a putut cuantifica nimeni. Cert e că Dumnezeu nu lucrează otova asupra persoanei umane. El ține cont de particularitățile fiecăruia dintre noi. În acest moment, conștiința de sine a preotului este semnificativă.

Autocunoașterea socratică de sine e o premiză *sine qua non* a unei terapii duhovnicești înțelese după cele mai bune condiții ale sinergiei triangulare om-om-Dumnezeu. De ce? Pentru că și preotul este „ca un om, purtând trup și viețuind în lume, a fost înșelat de diavolul: sau în cuvânt, sau în

faptă, sau cu știință, sau cu neștiință”, sau, am continua noi, fără conștiință de sine. V-ați întrebat vreodată de ce unele spovedanii durează mai mult, iar altele mai puțin? Bineînțeles că da. Și răspunsul?... Oare toate explicațiile pot fi în exclusivitate duhovnicești? Sau poate că uneori preferințele temporale țin și de factori mai omenești. La aceste lucruri se referă aspectul conștiinței de sine a duhovnicului. Exact aici se verifică abilitățile de inteligență emoțională pe care le are. Vom încerca foarte pe scurt câteva explicații auxiliare răspunzând la câteva întrebări.

Care este „marea nevoie” a omului în general, deci și a preotului duhovnic? Nevoia de a fi iubit. Nevoia de a fi respectat și apreciat. Dacă înregistrează curențe la acest nivel al primirii iubirii – și care dintre noi nu are astfel de provocări curențiale în diferite forme și etape existențiale? –, omul conștient de sine acționează în cunoștință de cauză, recunoscându-și emoțiile, acceptându-le, numindu-le ca atare și asumându-și responsabilitatea lor. Omul inconștient de ceea ce se întâmplă cu el la nivel emoțional e luat pe sus ca un pai de un râu și dus într-o parte și-n alta fără a-și putea regăsi echilibrul și limanul liniștii atât în familie, cât și la locul de muncă sau chiar în societate. Va vâna, inconștient, dragostea și respectul celorlalți – de la vâdică până la opincă – și echilibrul lui interior va depinde în permanență de respectul sau de respingerea celui alt. De fapt, pentru un astfel de om, oricine altcineva este de vină pentru tot ceea ce i se întâmplă, în afară de el însuși. Și odată cu fuga de responsabilitate pentru propriile emoții, apar și strategiile manipulative ale obținerii iubirii din partea celorlalți. Subliniem din nou: aceste strategii manipulative sunt inconștiente. La fel ca iubirea pe care o căutăm toată viața în diferite forme și intensități. Nu putem trăi fără iubire. Fie că vrem, fie că nu. Să revenim.

În cazul preotului duhovnic, cadrul formal al Tainei Spovedaniei este deosebit de hrănitor emoțional atât pentru penitent, cât și pentru preot. (Insistăm pe faptul că obiectivul acestui articol nu este confuzionarea psihovnicului

cu duhovnicul, ci doar coborârea relației duhovnicești de la nivelul unor așteptări exclusiv celeste. Dacă vreți, un fel de realism duhovnicesc.) Desigur că justificările de apărare rațională ale omului-preot duhovnic ar putea plonja în zona specificității relației terapeutice personale, reflectându-se în obiectivele personale ale nevoilor duhovnicești ale penitentului. Dar oare preotul nu are și el „marea lui nevoie”? Atenția la el însuși și paza gândurilor sufletești și trupești îl proiectează pe preotul duhovnic într-o zonă a autocunoașterii înțeleasă ca asceză autoreferențială. Altfel, în funcție de ce anume oferă sfaturi duhovnicești sau stabilește canonul? Se pot crea interferențe de scenariu între viața preotului și viața credinciosului. „Dacă ochiul tău va fi curat, tot trupul tău va fi curat” (Mt. 6, 21). Sau, altfel spus, nu poți scoate paiul din ochiul aproapelui dacă nu scoți mai întâi bârna din ochiul tău. Dar mai întâi trebuie să fi conștient de ea, s-o recunoști, să ți-o asumi și să vrei să scapi de beneficiile secundare pe care ți le oferă păstrarea bârnei. Altfel, vorba cuiva: Cine pe cine spovedește? Sau obiectivul Spovedaniei pe cine vizează în fond? Sfântul Efreem Sirul atenționează: „Așa, Doamne, dăruiește-mi ca să-mi văd păcatele mele și să nu-l osândesc pe fratele meu”. Discernământul duhovnicesc se acoperă aici ca semnificație cu importanța inteligenței emoționale.

Bibliografie:

- CIPRIAN AL CARTAGINEI (1981). *Despre gelozie și invidie*, București: E.I.B.M.B.O.R.
LELEU, Gerard (2003). *Cum să fim fericiți în cuplu – între fidelitate și infidelitate*, București: Editura Trei.
Micul Molitfelnic (2001). Cluj-Napoca: Editura Renașterea.
ROBERTIELLO, Richard, C. și SCHOENEWOLF, Gerald, (2009). *101 greșeli în psihoterapie*, București: Editura Trei.
SCHMEMMANN, Alexander (2003). *Euharistia – Taina Împărtășiei*, București: Editura Bonifaciu.

Pr. Dr. Ciprian Valentin BÎLBĂ

Fericitul Augustin: adevărata evlavie (credință) se bazează pe frică sau/și iubire? (II)

Augustin explică în continuare de ce iubirea desăvârșită alungă teama: pentru că *teama dă naștere la suferință* în sensul în care *conștiința păcatelor chinuie inima* câtă vreme încă nu s-a înfăptuit îndreptățirea. Însă în clipa în care pătrunde *iubirea care aduce în sănătoșirea*, teama care este ca o rană este alungată [Ibidem, p. 285, 287]. De aceea Augustin concluzionează: „Așadar, fie ca *teama să se sălășluiască în inima ta* [Despre rostul bun al fricii, în prima fază promovează o neliniște folositoare premergătoare mărturisirii, vorbește Augustin și atunci când se referă la îndemnul ce ni-l dăm: „Să păcătuim, să facem liniștiți ceea ce vrem, Hristos o să ne curețe”. (...) El îți răpește liniștea cea răufăcătoare și sădește întine o *teamă folositoare*. Vrei să fii liniștit, trăind cum nu trebuie? Fii mai bine plin de neliniște! Într-adevăr, Dumnezeu este de bună-credință și drept, încât să ne ierte păcatele, doar dacă tu vei fi mereu nemulțumit de tine și vei accepta să fii *schimbat până vei ajunge la desăvârșire*” (cf. Ibidem, I, 7; PG 35, col. 1983; trad. rom. cit., p. 51)], *ca să facă să intre în ea dragostea*. Dar dacă ești fără teamă, nu vei putea fi îndreptățit. [...] *Așadar este nevoie ca la început să pătrundă în suflet teama prin care apoi să vină iubirea. Teama este un medicament, în vreme ce iubirea este mântuire*” [Ibidem, IX, 4; PG 35, col. 2047-2048, trad. rom. cit., p. 287].

Cine iubește nu se teme de Judecată

Astfel, *rostul pozitiv al fricii* este acela că aduce după ea *mărturisirea păcatelor*. Mai departe, în urma mărturisirii ivite în urma fricii, omul dobândește o *liniște interioară care în cele din urmă, deschide ușa iubirii care alungă frica*. Prin urmare, Augustin recunoaște că iubirea aduce în sufletul omului siguranță și liniște adevărată în termenii în care, pe urmele Sfântului Evanghelist Ioan, el afirmă că *semnul celui care iubește cu adevărat este faptul că nu se teme de Judecată*:

„...cum poate fiecare dintre noi să se pună la încercare, ca să vadă *cât de mult a înaintat în el dragostea sau, mai degrabă, cât de mult a înaintat el în dragoste*. Căci, *dacă Dumnezeu este iubire, nici nu înaintază, nici nu se retrage*. Se spune că *dragostea înaintază în tine în sensul că tu înaintezi în ea*. [...] Oricine are încredere în ziua Judecății, în el iubirea e desăvârșită. Ce înseamnă a avea încredere în ziua Judecății? Înseamnă a nu te teme că vine ziua Judecății” [Ibidem, IX, 2; PG 35, col. 2045-2046, trad. rom. cit., p. 277, 279].

Mai mult, chiar dacă la început omul începe prin a se teme de Judecată, totuși, o „dragoste desăvârșită nu se poate dovedi altfel decât așteptând să vină acea zi”: „Un om începe, așadar, să se teamă de ziua Judecății. Temându-se, el se îndreaptă. [...] De-acum, o dată ce un suflet curat a început să dorească să vină Hristos, dorește îmbrățișarea mirelui și renunță la adulter. El devine înăuntrul său fecioară, chiar

prin credință, nădejde și dragoste. Are de-acum încredere în ziua Judecății; nu se mai luptă cu sine atunci când se roagă, și spune: «Vie împărăția ta». Cine se teme de venirea împărăției lui Dumnezeu se teme că-i va fi ascultată rugăciunea. Dar cum se roagă cineva care se teme să fie ascultat? În schimb, dacă cineva se roagă cu încrederea dragostei, el dorește ca împărăția lui Dumnezeu să vină încă de acum. [...] *Dragostea desăvârșită nu se poate dovedi altfel decât așteptând să vină acea zi. Iar de așteptat o așteaptă cine are încredere în ea; are încredere în ea acela al cărui cuget nu se tulbură, ca unul rânduit într-o dragoste desăvârșită și neprefăcută*” [Ibidem, p. 279, 281].

Pr. Dr. Cătălin CRIȘAN

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ILARION FĂGĂRĂȘANUL

Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

Luni, 1 mai – Sfânta Liturghie în Biserica „Sfântul Nicolae” din Lazaret-Sibiu.

Miercuri, 3 mai – Sfânta Liturghie și sfințire de pictură în parohia Slimnic, Protopopiatul Mediaș.

Vineri, 5 mai – Sfânta Liturghie la Biserica Parohiei Alămor și hirotonia întru diacon a teologului Ilie Horațiu Barac.

Duminică, 7 mai – Sfânta Liturghie la Capela Seminarului din Făgăraș și hirotonia întru diacon a teologului Bălășcuță.

Duminică, 14 mai – Sfânta Liturghie la Biserica „Sfântul Gheorghe” din Avrig și hirotonia întru preot a diaconului Ilie Horațiu Barac pe seama Parohiei Fofeldea.

Sâmbătă, 20 mai – Sfânta Liturghie la Biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena” din Sibiu.

Duminică, 21 mai – Sfânta Liturghie la Mănăstirea Boholț și Taina Sfântului Maslu în Parohia Horezu.

Miercuri, 24 mai – Sfânta Liturghie la Seminarul Teologic Făgăraș.

Joi, 25 mai, Înălțarea Domnului – Sfânta Liturghie la Mănăstirea Berivoi și slujba tunderii în monahism a unei rasofore.

Vineri, 26 mai – Priveghere de noapte la Capela Spitalului Militar Sibiu.

Duminică, 28 mai – Sfânta Liturghie la Mănăstirea Sibiel și călugăria rasoforului Filotei, care a primit numele de Iorest. Seara, Sfântul Maslu în Parohia Șercaia.

Ierod. Nicolae DANCO

Coalitia pentru Familie

Dezbaterile europene cu privire la căsătoriile între persoane de același sex au evoluat în ultimele decenii. Până în momentul de față un număr de 18 țări și-au modificat legislația în acest sens, acest proces fiind de fapt în desfășurare în diferite părți ale continentului în diverse faze, de la dezbateri publice și până la faza de adoptare parlamentară. Trebuie să spunem că în Europa situația a evoluat rapid și în feluri contrastante. În ultimul deceniu s-a observat o dublă mișcare, pe de o parte o mișcare de legalizare a căsătoriilor între persoane de același sex în partea Occidentală a Europei, iar pe de altă parte de întărire a prevederilor privind căsătoria heterosexuală, doar între un bărbat și o femeie, în Răsăritul Europei, unde putem vorbi chiar de o *constituționalizare* a acestei instituții în sensul pomenit mai sus [George Puppink, *Same Sex Unions and the ECHR*, p. 1]. Rezultatul este cel al unui continent divizat pe această problemă. Reglementarea căsătoriilor între persoane de același sex este prezentată ca o chestiune de egalitate și ne-discriminare, deci ca o problemă ce intră în sfera drepturilor omului.

Consiliul Europei, al cărui rol este acela de a garanta și de a promova respectul pentru drepturile omului pe continent, este principalul avocat în dezbateri. În 2010, principalele foruri ale Consiliului Europei au fost orientate în direcția extinderii principiului non-discriminării pe baza orientării sexuale la nivelul tuturor domeniilor. La 31 martie 2010, Comitetul de miniștri al Consiliului Europei a adoptat Recomandarea CM (2010) 5, recomandând statelor membre să adopte măsuri împotriva discriminării bazate pe orientarea sexuală sau identitatea de gen. La 29 aprilie 2010, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a adoptat Rezoluția 1728 (2010) privind „Discriminarea bazată pe orientarea sexuală și identitatea de gen”, promovând aceleași măsuri ca Recomandarea CM (2010) 5. Niciunul dintre aceste documente nu cerea statelor să legalizeze căsătoriile între persoane de același sex, dar acordau în schimb suport explicit legalizării parteneriatului civil. La 24 iunie 2010, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a publicat decizia în cauza *Schalk și Kopf vs. Austria*, arătând, pentru prima dată, că relația stabilă între parteneri de același sex cade sub incidența noțiunii de „viață de

Curtea Europeană a Drepturilor Omului și aspectele „bătăliei” Coaliției pentru Familie

familie” (nerămânând doar în sfera vieții private), la fel ca relația dintre cuplul format din parteneri de sex diferit (§94). Prin aceasta se garantează egalitatea de tratament prin mijloace ce țin de principiul nediscriminării cu privire la viața de familie.

Căsătoria între persoane de același sex: nu există un drept prevăzut în acest sens

În ultimii ani, 18 state europene au legalizat căsătoriile între persoane de același sex.

În același context, alte 13 state europene au *constituționalizat* definiția căsătoriei ca fiind realizată între un bărbat și o femeie și ca fiind monogamă. Situația aceasta este întâlnită în: Belarus (art. 32), Bulgaria (art. 46), Croația (art. 62), Ungaria (art. L.1), Letonia (art. 110), Lituania (art. 38), Moldova (art. 48.2), Muntenegru (art. 71), Polonia (art. 18), Serbia (art. 62), Slovacia (art. 41), Ucraina (art. 51). Reglementările cele mai recente în materie constituțională sunt cele din Ungaria (2012), Croația (2013), Slovacia (2014) și Macedonia (unde la 20 ianuarie 2015 Parlamentul a adoptat un amendament constituțional cu 72 de voturi pentru și 4 împotrivă). Aceste ultime țări menționate au dorit prin reglementările constituționale să prevină introducerea căsătoriilor între persoane de același sex pe cale legislativă sau prin jurisprudență. De aceea, definiția căsătoriei vorbește despre „legătura unică dintre un bărbat și o femeie” (Slovacia), în loc de a garanta simplu pentru bărbați și femei dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie conform Convenției Europene a Drepturilor Omului (art. 12), a Declarației Universale a Drepturilor Omului (art. 16), a Pactului Internațional cu privire la drepturile civile și politice (art. 23). Formulările din aceste documente au permis Curții Constituționale Spaniole, pe baza deciziei din cauza *Schalk și Kopf vs. Austria*, să arate că prin formularea de „bărbat și femeie” [Dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie este recunoscut bărbatului și femeii, art. 23.2 ICCPR] indică doar deținătorii dreptului de a se căsători și nu implică faptul că această căsătorie trebuie în mod obligatoriu să fie realizată între un bărbat și o femeie [Decizia Curții Constituționale din Spania din 6 noiembrie 2010, Nr. 198/2012]. În chestiunea căsătoriei, divergențele existente la nivelul țărilor europene a determinat Curtea să pornească de la evoluția interpretării Convenției, recunoscând lipsa oricărui drept pentru încheierea căsătoriilor între persoane de același sex. Celelalte instituții ale Consiliului Europei au urmat îndeaproape această evoluție.

În decizia *Schalk și Kopf vs. Austria* din 2010 s-ar putea crede că instanța a pregătit de fapt calea spre

recunoașterea căsătoriilor între persoane de același sex. Este de reținut faptul că Curtea a acceptat aplicarea art. 12 al Convenției în ciuda faptului că aplicanții nu erau bărbat și femeie, asta în contextul în care prevederile articolului 12 al Convenției [Art. 12 – Dreptul la căsătorie: Începând cu vârsta stabilită prin lege, bărbatul și femeia au dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie conform legislației naționale ce reglementează exercitarea acestui drept.] ar putea fi interpretate în această direcție și astfel să nu fie exclusă căsătoria între doi bărbați și două femei (§54-55).

Aplicarea principiilor generale în speță

Conform articolului 12, Curtea reamintește că „bărbatul și femeia” au dreptul de a se căsători. Conform versiunii engleze, „men and women (...) have the right to marry”. Versiunea franceză este formulată astfel: „l'homme et la femme ont le droit de se marier”. De asemenea, articolul 12 prevede dreptul de a întemeia o familie.

Curtea a recunoscut astfel că articolul 12 garantează bărbatului și femeii dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie. De aceea, ținând cont de articolul 9 al Cartei, Curtea nu va mai considera că dreptul la căsătorie consacrat în articolul 12 trebuie în toate cazurile să fie limitat la căsătoria între persoane de sex opus. În consecință, nu se poate afirma că articolul 12 nu este aplicabil în speță. Totuși, în starea actuală a lucrurilor, problema referitoare la autorizarea căsătoriilor între parteneri de același sex rămâne a fi reglementată prin legi naționale de Statele Contractante (§61). Totodată, Curtea observă: căsătoria are conotații sociale și culturale profund înrădăcinate, care pot să difere considerabil de la o societate la alta. Curtea reiterează că nu trebuie să se grăbească să înlocuiască propria apreciere celei a autorităților naționale, care sunt mai bine plasate să dea apreciere și să răspundă necesităților societății (§62).

Curtea a concluzionat că statele rămân a fi libere, în temeiul articolului 12 al Convenției, precum și în temeiul articolului 14 combinat cu articolul 8, să limiteze accesul la căsătorie la cuplurile de sex opus. Cu toate că reclamanții par să invoce că, dacă statul decide să ofere cuplurilor de același sex modalități alternative de recunoaștere, el este obligat să confere acestora un statut, chiar dacă cu o altă denumire, care să corespundă căsătoriei din toate punctele de vedere. Curtea nu este convinsă de acest argument. Ea consideră că, dimpotrivă, statele beneficiază de o anumită marjă de apreciere în privința statutului exact conferit de modalitățile alternative de recunoaștere (§108).

Pr. Lect. Dr. Emanuel TĂVALĂ

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Troițele din Mărginimea Sibiului

ADRIAN STOIA

Troițele
din Mărginimea
SibiuluiParte uitată
a patrimoniului
cultural sibianEditura Andreiana
Editura ASTRA Museum

însemnându-l în conștiință ca pe o hartă a identității noastre.

A ales zona Mărginimii Sibiului pentru a ne invita la o atare experiență, dar putea la fel de bine să ne propună să pornim pe cale prin ținutul Secașelor sau în părțile dinspre Olt sau în lungul văii Hârtibaciului sau pe Târnave, și peste tot ne-ar fi întâmpinat aceleași repere, la fel ca tot atâtea șanse de regăsire în noi înșine a drumului rătăcit.

Reproducând în esență și aproape invariabil tema iconografică a Răstignirii, uneori și pe cea a Botezului Mântuitorului în Iordan, troițele implan-tează, din loc în loc, oriunde i-ar purta pe oameni pașii pe parcursul unei zile obișnuite: acasă, pe ulițe, la fântână, pe hotarul satului dinspre câmp ori pe șoseaua către Sibiu, tot atâtea imagini ale Ierusalimului și tot atâtea evocări ale Bisericii Sfântului Mormânt și a Învierii Domnului. Umblând cu cre-

dință și evlavie față de Dumnezeu, orice pas ar face omul nu-i în felul acesta decât un altul adăugat celor prin care acesta își împlinește cuvenitul pelerinaj către Țara Sfântă.

În cele optsprezece localități românești mărginene, de la poalele Cindrelului, Adrian Stoia a identificat și a descris cu stăruință aproape patru sute de asemenea troițe și cruci, o parte dintre ele vestigii rămase din secolele trecute, însă cele mai multe fiind plantate în zilele noastre, ca să le înlocuiască, de bună seamă, pe cele mistuite de vreme. Din nefericire, cele mai vechi troițe, fiind totodată și cele mai prețioase, prin calitatea artistică a imaginilor care le decorează, datorată măiestriei celor mai de seamă zugrăvi transilvăneni din veacurile al XVIII-lea și al XIX-lea, parte dintre ei originari din satele Mărginimii ori doar legați sufletește de locuitorii acestora (Popa Ioan Grigorievici, Oprea din Rășinari, Vasile Munteanu din Săliște, Ioan din Poiana, Nicolae din Ludoș, Dimitrie Dimitriu), poartă nu doar rănile provocate de timp, ci și pe acelea, încă mai dureroase, pricinuite din ignoranța ori din iresponsabilitatea intervențiilor de înnoire cu orice preț, de care se fac vinovați unii preoți sau enoriași.

Lucrarea domnului Adrian Stoia reprezintă din acest punct de vedere și un semnal de alarmă și un strigăt de ajutor, dar și o mărturie documentară prețioasă, în perspectiva sumbră a iminentei distrugerii a troițelor pictate. Pentru că practic nicăieri, în perioada ultimului secol, nu s-a înregistrat măcar vreo singură acțiune de recuperare, prin restaurări științifice, a icoanelor zugrăvite pe crucile din lemn sau din piatră, cu excepția doar a celor două sau trei piese extrase din locurile pentru care au fost clădite și mutate în anii din urmă în perimetrul Muzeului Astra din Sibiu.

Lect. Dr. Ioan Ovidiu ABRUDAN

„Idea elaborării acestei lucrări s-a cristalizat în timpul deselor călătorii efectuate în Mărginimea Sibiului, urcând spre plaiurile Poienii Soarelui (la Șanta), la zidurile fortificației dacice de la Tilișca sau pe dealurile Tilișcăi, Sibiului, Tâlmaciului etc.

În fiecare dintre aceste localități am fotografiat mai vechile sau mai noile troițe, ctitorite de oamenii locului sau de autorități.

Denumirea monumentului de cult adoptată astăzi sub termenul generic de „troiță” desemnează atât crucea în sine (din lemn, piatră sau metal), cât și întregul ansamblu (construcția care o adăpostește). Persoanele potente financiar au dorit astfel să aducă mulțumire divinității, să comemoreze în acest fel memoria străbunilor sau, pur și simplu, au simțit nevoia de protecție acordată de Cruce.

Troițele au fost amplasate în diferite locuri: la hotarul localităților sau la marginea terenului agricol, în progadia bisericilor sau în apropierea locuințelor ctitorilor, în nișe prevăzute în zidul caselor sau la porți, la poduri, izvoare sau fântâni, la răscruci de drumuri, oriunde credința populară considera că locul poate fi bântuit de spirite și forțe negative. Îngrijirea și întreținerea lor a căzut în seama familiilor celor care le-au ctitorit, a bisericii parohiale sau a noilor locatari mutați între timp în proximitatea monumentului de cult.

Edificate acum câteva secole ca simple cruci din piatră sau din lemn, majoritatea troițele ctitorite în Mărginimea Sibiului se constituie astăzi, arhitectural, sub forma unor mici construcții (ediculare sau capelare), din lemn sau din piatră. Cele zidite sunt compuse din patru pereți sau doar stâlpi de colț, cu deschideri protejate de grilaje din lemn sau metal, iar deasupra, cu un acoperiș în patru sau mai multe ape, cu învelitoare ceramică, din tablă sau, mai rar, din material lemnos. Cele din lemn sunt compuse din stâlpii plasați la cele patru colțuri, încastrați în placa de ciment, cu gard de protecție pe toate laturile și cu acoperișul, de obicei, piramidal, cu învelitoare ceramică sau metalică.

(...) Deși unele dintre acestea au fost cuprinse în cercetările înaintașilor noștri (publicate sau rămase în stadiu de manuscris), am constatat că puțină lume are cunoștință de existența unui număr atât de mare de troițe. În cele 18 localități pe care le-am cuprins în studiu, am reușit să identificăm un număr de aproximativ 390 de troițe. În urma discuțiilor cu localnicii, am remarcat adeseori faptul că multe dintre acestea au rămas necunoscute până și lor. Desigur, numeroase monumente au fost ridicate în ultimele decenii prin grija credincioșilor. Avem convingerea că unele au rămas nedescoperite de noi. Motivul este simplu – teritoriul întins al Mărginimii, desfășurat pe o suprafață mare de teren: munți, dealuri, fânețe sau înălțimi. Pe de altă parte, aproape în fiecare an sunt construite noi monumente. Tocmai din acest motiv, repertoriul rămâne deschis cercetărilor viitoare.

Dr. Adrian STOIA

REDACTOR-ŞEF:

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA

COLEGIUL DE REDACȚIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. Secretar de redacție: Pr. Lect. Dr. Emanuel Tăvală. Membri: Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. Responsabil ediție online: Vicențiu-Dragoș Bășa.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se primesc pe adresa: Redacția „Telegraful Român”, 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: telegrafulroman@yahoo.com. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2017 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la Tipografia Șaguniana – Sibiu